

155

ALFONTSO IRIGOIENi

Donostian, 1962-XII-20

Irigoyen adiskidea,

Onekin batean dijoakizu bertso-paper sarirako bidali diguten gauzatxo bat. Ezta-go legez egiña, baiña bada ezpada ere bidaltzen dizut.

Mesede bat eskatzen dizut orain. CCC-koak zertifikado bat nai dute, D. Nemesioren izendapena Ministerioan onar dezaten, eta orretarako onako modelo au utzi didate. Emen egingo nuen, Euskaltzaindiko papera izan banu, baiña eztut arkitzen. Egingo al zenduke zuk eta neri bidali, nere etxera leen-bait-leen?

Egizu zerorrek ongien deritzazun moduan. Alaz ere, nik onelako zerbait ipiñiko nuke: *es, desde 19.. académico (edo obeto, miembro) correspondiente de esta Academia*. Zerorrek firma zazu, nai baduzu, edo bestela neronek firmatuko dut emen nere izenez.

Milla esker, eta aurki arte.

P.S. Emen arkituko duzu, gaiñera, Hernaniko Ayuntamentuaren erabakiaren agiria.

156

RUDOLF P.G. DE RIJKi

Amsterdamera
Donostian, 1963-I-3

Adiskide maitea,

Lotsaz beterik idazten dizut, orren luzaroan erantzunik gabe eduki zaitudalako. Eztakit esatera noanak garbitu ala beztu egiten ote duen nere burua, baiña zurekin egin dudana beste guztiakin ere egin bearrean arkitu naiz: iñori ez idatzi, alegia. Luze litzake banan banan kontatzea zertan ibilli naizen eta zenbat istillu izan ditudan orrela ixilik egoteko, luze eta aspergarri gaiñera. Sinista zadazu, alere, ez naizela orrela egon zure gauzak gutxi etsi nairik, ezin-bestean baiño.

Orain, zerua argitzen asi zaidan ezkerro, dirudienez, jaso itzazu arren esku urrikaltsuz laburkiro ematera noakizun berriak. Anne Frank'en egunkariaren

zatitxoa, zeuek itzulia, argitaratzeko eduki dut beti, baiña ikustaldi lasai bat eman nai nion inprentara bidali baiño leen. Orregatik etzen azkeneko *Egan*´en agertu, presaka baikenbiltzan. Laster agertzera dijoan 1962ko azken zenbakian arkituko duzu.

Eman zenizkidan oarrak eta argazkiak sartu ditut. Oiezaz gaiñera zenbait aldakuntza egin ditut neronek. Txikiak dira, ordea, ikusiko duzunez –itzen ordena aldaztea eta orrelakoak–, eta eztut uste gaizki irudituko zaizkizunik. Goierriar batek erraz uler eztezakeanik etzaio ipiñi.

Sarrera itzik gabe doa, egunkari orren berri jende askok baitaki emen, batez ere zinemaren bitartez. Alaz ere, zuk zerbait ipiñi nai bazenio, bidal zadazu amabosten bat egunen barruan, azken-orduan eransteke astia izango baikenduke.

Ene liburuaz zerbait egingo bazendu –nitaz zearo aspertua ezpazaude–, biotzez eskertuko nizuke. Eztago batere presarik, jakiña.

Badakit, aspaldiko batean esan zenidalako, *cum laude* onartu zinduztela. Etzenden, noski, gutxiagorik merezi. Zorionak, biotz-biotzez.

Eta Urte Berri on ere bai, oraindik sartu ezpada. Nik, asmo obeak ditut aurten-go, Jainkoak nai badu, adiskideen kartei erantzutekoa, esate baterako.

Barka zaiozu, mesedez, adiskide lanpetu oni. Biotzez.

157

J. BASTERRETXE Ari

Iruñera
Donostian, 1963-II-28

Euskaltzale biotzeko ori,

Artu genduen zure “Ihardespen bat Aita Villasanteri” eta, atzean geldi eztedin, inprentara bidali dugu bereala, azken-orduan bada ere. Oraingo zenbakian agertuko da, beraz.

Oar bat egin nai genizuke, orratik. Ortografia zerbait aldaturik doa, c eta z-ren aldetik, aldizkariak bere oiturak baititu puntu orretan. Aldaera orien berri, ordea, ematen zaio irakurleari oiñaldean dijoan oar batean.

Eskerrik asko zuri, eta esanera gauzkazu. Biotzez.

158

JOKIN ZAITEGIri

San Antonio Aguas Calientesera
Donostian, 1963-III-6

Adiskide maite ori,

Lotsaz beterik ari nauzu zure ilbeltzaren 18koari erantzuten. Kanpoan ibilli berria naiz, ordea, eta, kanpora joan aurretik ere, bukatu bearrean izanik ezin bukatu nituen lan batzuekin borroka. Ori dela-ta, aitzakirik ezpadut ere, emen dauzkat metaturik erantzun eztitudan eskutitzak.

Poztutzen nau zure *Platon'eneko atarian* zela-ta niona zearo oker etzegoela entzuteak, bear baiño asti gutxiagorekin egin banuen ere, presaka bainenbillen, oraingo moduan. Eta batez ere poztutzen nau orain San Agustini ekin diozula jaki-teak. Etzaitzela beintzat asi, eskasago geranon antzera, lana burutuko eztuzula ta kezketan. Beti entzun izan dut, eta neronek ikusi ere bai, eztaukagula zu bezalako langille kementsurik. Orrela iraungo duzu, noski, aurrera ere.

Zure azken olerki-bildumaren diozun bi aleak eztira oraindik etorri. Bear bada, bidali ere eztituzu egin, nere erantzunaren zai zeundelarik. Biziro gogoz irakurriko dut datorrenean. Orrelako goresmenak eztizkizute noski utsaren truke egin.

Gure Atlas orretaz, bada zer edo zer, baiña oraindik eztaude gauzak bear bezala tajutuak. Zerbait sortuko aal da, alaz ere.

Ezta arritzeko agindu zenduen Euripidesen itzulpena oraindik gertu ez izatea. Eztuzu, noski, alaz ere, bertan beera utziko.

Emendik zerbait nai bazendu, badakizu non naukazun. Barka ezadazu arren, ixilaldi luzeegi au, eta aurki arte. Biotz-biotzez.

159

NORBERT TAUERi

Pragara
Donostian, 1963-III-6

Adiskide maitea,

Lotsaturik natorkizu, eta alare ez bear bezain lotsaturik. Badakit zurekin egin dudanak, zure eskutitzak eta eskeak orren luzaroan erantzunik gabe edukiaz, eztuela barkabiderik.

Luzea litzake agertzea nola gertatu den olakorik. Arazo eta istillu tartean ibilli naiz azkeneko urte-erdi onetan, egin bear nituen eta aginduak neuzkan lanak ezin egin nituela ikusirik. Ori dela-ta, eta gaizki jokatu dut noski orretan, egin-bearrak menderatuta bertan beera utzi ditut eginkizun asko, eskutitzak eta gaiñerakoak.

Nere jokabide au barkakizun eztela dakidalarik, barka nazazula eskatzera ausartzen naiz. Leen etzait beiñere orrelakorik gertatu eta eztut uste aurrera ere, Jau-nak lagun, orrelakorik gertatuko zaidanik. Zurekin egiten ari naizena beste frankorekin ere egin bearrean arkitzen naiz.

Zuk bidali didazun aldizkaria zuzen jaso dugu emen. Oraindik nere *Fonética histórica vasca* artu nai baduzu, bidal ezazkidazu itz bi eta bereala igorriko dizut ale bat. Zor dizuguna ere, orain zor dizuguna, esaidazu mesedez eta bereala ordainduko dut. Gaur goizean egon naiz Labayen jaunarekin eta mintzatu natzaio orrezaz.

Orrezaz bestalde, badakizu noski Lafitteren *Grammaire basque* agertu dela bigarren aldiz. Nai bazendu, eskuratuko nizuke zenbait egunen buruan. Alaber López Mendizabalen *Manual de conversación castellano-vasco*, laugarrenez au, baiña leen argitaraldiaren arabera. Au, ene iritiz, ohea da tartekoak baiño.

Barka ezadazu, otoi, ixillaldi luze au. Eta etzaiozula ixillarekin erantzun zure adiskide damutu oni.

160

JOXE AZURMENDIri

Arantzazura
Donostian, 1963-VII-18

Euskaltzale biotzeko ori,

Eskerrik asko zuri, eta zure lagun guztiai, il onen 8ko eskutitzagatik eta arekin batean bidali dizkidazun lanengatik. Geienak irakurri ditut eta irakurri ala inprentara bidaltzen ari naiz. Zuzen eta garaiz etorri zaizkigu.

Eskerrik asko gaiñera ematen didazun eskuagatik, baiña enaiz orrezaz ezin bestean eta neurriz baizik baliatuko.

Emengo asmoak ere azalduko dizkizut. Aurten –badakizu txit atzera gabiltzala– bi aldiz atera dugu *Egan*: bein abuztu aldera eta gero abendu-inguruan. Eztago geiago egiterik, askozaz geiago kostatzen baitzaigu orain igaz eta leenagoko urteetan baiño.

Idaz-lanak, berriz, aski litzake emen agor-urri aldera jartzea datorren –aurtengo bigarren– zenbakirako. Orduan ere guzaz oroitzen bazerate, biotzez eskertuko dizuet.

Gaiak direla-ta, zerbait esatea eskatzen didazu. Badakizu noski mauka zabalekoak gerala puntu orretan: zabalegikoak bear bada, zenbait gordinkeri ere argitaratzen baititugu besteen artean. Eztago, beraz, mugarik gaiaren aldetik. Gauza bat gogoan eukitzea aski da: ez gerala ari jende espezializatuarentzat, ez teologi-saillean ez bestetan. Azken-aldian bidali dizkidazun idaz-lanak biziro egokiak iruditzen zaizkit eta orien antzekoak artzeko goz nago beti.

Gairen bat autatzeko esaten didazun ezkerro, nik uste dut egoki izango litzake-ela, besteak beste, gaurko edo oraintsuko idazleez eta obrez zerbait idaztea. Or sartuko nituzke 1) euskal-idazleak (bizi direnak, Orixe eta abar), 2) idazle euskotarrak, edo beintzat gure artean bizi direnak (Luis Martín Santosen eleberria, esate baterako, edo Mendiolarena...), 3) erbestean, inguruan batez ere, aiputan direnak. Ori zerbait esateagatik esaten dizut, baiña esan bezala, eskuan duzute aukeramena.

Eskerrik asko, berriz ere, guztioi, eta esanera naukazute. Biotz-biotzez.

P.S. Gustatuko litzaidake noizpait zuei ikustalditxo bat egitea. Ea aurtengo udan Arantzazura agertzen naizen.

161

JEAN HARITSCHELHARI

Baionara
Donostian, 1963-VII-20

Adiskide maitea,

Damu dut Belloc-era joaterik izan ez nuelako, baiña, Jainkoa lagun, eztut utsik egingo Baigorriko biltzarrera, datorren illean. An ikusiko dugu, beraz, elkar erritarrek prestatuko dizuten egun ederrean.

Lafitte jaunaren *Grammaire basque*-n sei ale erosi nai ditugu. Igorriko zenizkidak itz bi, esanaz non eta nola jaso ditzakegun ale oriek eta, batez ere, non eta nola paga ditzakegun? Nai izan ezkerro, korreoz ar genitzake.

Aurki arte, bada, eta ar itzazue guztiok ene eta ene emaztearen goraintzirik oberenak. Biotz-biotzez.

162

RUDOLF P.G. DE RIJKI

Amsterdamera
Donostian, 1963-VII-20

Ene adiskide ori,

Madriden izana naiz, ia amabost egun, batzarre batean eta, ara joan baiño leen ere, prestatu bear nuen idazlan bat arako. Orrexegatik eztiot gaur arte erantzun zure maiatzaren 28ko eskutitzari.

Bitarte onetan, uste dut artuko zenduela bidalitzat eman didaten *Lenguas y protolenguas*-en alea.

Itz bi orain zuen itzulpenari egin nizkion “zuzenketez”. Eztakit non sortu zan “lastozko papelontzia”: inprentan seguru aski, eta ni enintzan oartu. Ezpaita nik zuzendua. Utsen artean sartu bear duzu, beraz, eta damu dut.

Bestea, bai, nik zuzendua da eta, orain ikusten dudanez, oker zuzendua. “Etzegon iñor kontatze korik” zenion zuk, eta “etzegon ezer kontatze korik” ipiñi nuen nik. Bear zana, argi dago orain, beste au zan: “Etzegon iñor kontatze ko”, ori baita “il n’y avait personne pour raconter”-en ordaiña.

Bestetan ere uts egin dudala ikusten dut eta barka zadazu arren.

Atsegin izan zait Martinet jaunarekin izan duzun izketaldiaren berri jakitea. Batez ere gustatu zait aren *on obtiendrait* zuk nola adierazten duzun ikustea.

Steiger jauna il egin zaigu, bat-batean. Madrida joan baldin banaiz, orrexegatik joan naiz batipat, euskal-atlas orren presta-lanak nola eratu ditezkean ikuste-agatik.

Gogoz ikusiko zaitut emen agorraren asieran. Orain goizero, bederatziak ezke-ro, Diputazioan egoten naiz. Eztuzu beraz nekerik izango ni arkitzeko.

Eta Wilbur jaunak ez ote onera agertzeko asmorik? Atsegin izango litzaidake ura ezagutzea.

Urren arte, ar itzazu ene goraintzirik oberenak.

163

BINGEN AMETZAGARI

Caracasera
Donostian, 1963-VII-20

Agur, adiskide,

Lotsaturik agertzen natzaizu zureak orren luzaroan erantzunik gabe euki ditudalako. Ezin-bestean izan da, ordea, edo ia ezin bestean beintzat, azken aldi onetan lanpeturik ibilli naizelako.

Zure otsailleko eskutitza artu baiño leentxeago idatzi nizun neronek beste bat, eta an esaten nizun zerbait *Fonética histórica vasca*-ren aleaz. Bereala esan nien, zurea nere eskuetara orduko, emen zeukaten ale bat bialtzeko eta onezkero artua duzulakoan nago. Orrela ezpalitz, esaidazu mesedez.

Zure ipui ederra jaso nuen eta duela illabete edo inprentara bidalia duzu. *Egan*-ekin atzeraka gabiltza, baiña uste dut aurten leen galdu duena irabaziko duela. Leen zenbakia datorren illean, edo abuztuan beranduenez, agertuko da eta bestea, orren ondoren, azaroan edo abenduan. Bigarren orretarako ere zerbait bazendu, badakizu gogoz artuko gendukeala.

Biziro poztu ninduen hisoti-lanetan ari zerela jakiteak. Zure liburu ori pozik baiño pozikago artuko nuke. Gaia, XVIIIgarren mendeari dagokion zernai bezala, agitz gogokoa dut.

Zure berrien zai gelditzen natzaizu. Biotz-biotzez.

164

ANDIMA IBIÑAGABEITIAri

Caracasera
Donostian, 1963-VII-20

Adiskide maitea,

Aspalditxo jaso nuen zure idazlan eder bat *Egan*-erako, eskutizik gabe, oker ezpanago. Eta jaso orduko inprentara bidali nuen.

Aurtengo leen alea datorren illean, edo abuztuan beranduenez, agertuko da, Jauna lagun. Bigarrena, berriz, azaroan edo abenduan. Beste orretarako ere zerbait bazendu, gogoz artuko genduke.

Agertu berria du Aita Villasantek, txit poliki gaiñera, Aita Añibarroren iztegia: *Voces bascongadas diferenciales de Bizcaya, Guipúzcoa y Navarra*, Bilbaon, Edición de la Caja de Ahorros Vizcaína, 1963. Ona zer dion “muñeco, figurilla de hombre o de mujer” itzean: “*b. andra millica; c. guisancha; b. andragurena, seingurena; g. anyerea*”.

Besterik gabe, eta zure berrien zai beti bezala, ar itzazu ene goraintzirik oberenak.

165

JUSTO GARATEri

Mendozara
1963-VII-24

Adiskide biotzeko ori,

Luzaro xamarrea ixillik egon naiz, zoritxarrez, oitura ez galtzeko edo.

Eman zenizkidan mandatuak, ordea, beteak daude. Esan nizun leen zure *Contribución* biak bidali nituela, agindu bezala, bata *Euskera*-ra eta bestea emengo *Boletín*-era. Azkeneko au, amargarrena oker ezpanago, datorren zenbakian agertuko da.

Orrekin batean, *Boletín* ortan bertan azalduko da “Ortega y Gasset y el nombre vasco de Dios” edo antzeko zerbait deritzan lantxoak. Eta amargarren *Contribución* orri erantsi diot, Padurango-z esaten duzunaren bukaeran, bidali zenidan papertxoak.

Euskera-ren berririk eztut –joan den urtekoaz ari naiz– atzeratuta zebillela baik. Eztakit, gaiñera, ziur zure idazlana sartu duen Irigoienek ala ez. Azkeneko esan nai dut, bai baitakit badela zuretik beste bat edo geiago.

San Martinekikoa ere egiña dago.

Atzo esan zidaten datorren urtean inguru oetara agertzekoa zerala. Ea bada orduan elkar ikusten dugun, leengoan uts egin nuelako damutua bainago.

Biotzez.

166

NORBERT TAUERi

Pragara
Donostian, 1963-VII-24

Adiskide maite ori,

Berriz ere, zorretan nago zurekin, eta nolako zorretan gaiñera:

Zure azkenekoa erantzunik gabe eduki dut, baiña ez aaztua nuelako. Eskutitz orretan eskatzen zenidana, zoritxarrez, nik ezer ezta kidan sail bateko eskea zan eta orrexegatik batari eta besteari eskean bidali bear izan dut, zentzuz eta buruz zuri erantzuteko.

Emen salgai arkitzen ditudan diapositivak –argazkiak– lanetan saiatzen diren zenbait lagunen bidez jakin dut –oso gutxi dira: Sevilla (La Giralda), Córdoba (Mezquita), Granada (Alhambra: patio de los Leones, patio de los Arrayanes, Generalife: jardín y pórticos del Partal, Comares y puerta de las Armas, interior de la Torre de los Infantes, eta beste bat edo beste). Toledokorik, arabeen garaiekorik alegia, eztago ezer, dirudienez.

Esan ditudan oek ezta kit ziur zenbatean, baiña merke erosiko lizkidaketela esan didate. Beraz, nai bazendu, bereala eskatu eta eskura bezain laster bidaliko nizkizuke. Ordaintza kontuak gero konponduko genituzke gure artean, batere presarik gabe.

Orrezaz gaiñera, Salamancara idatzi nuen, eta gero Madriden ere egon naiz ango Unibersidadekoekin, geiago eskura aal nintzan, klaseetan erabiltzen dituzten diapositivetarik.

Esan didatenez, izango genituzke beste zenbait, baiña orretarako datorren ikastaldiaren zai egon bearko genduke, ots, datorren urria arte.

Oexek dituzu, berandu bederen, lortu ditudan berriak. Zure agindua artu bezain sarri eskatuko ditut goien ipiñi dizkizudanak. Eta beste geiagoren eskea ere egingo nuke, datorren urrirako.

Bitartean, *Archiv Orientalni*-ren azken zenbakia jaso dut, eta milla esker.

Badakizu, noski, emen agertu diren liburuetan Lafitteren *Grammaire basque*-ren bigarren argitaraldia irten dela eta baita ere López Mendizabalen *Manual de conversación*-en antziñako leen edizioa, berriz inprimatua. Ez ote zenduke bat edo beste nai?

167

JEAN HARITSCHELHARI

Baionara
Donostian, 1963-VIII-19

Adiskide maitea,

Ez gara berehala ahantziko Baigorri'n ikusi ginuen besta ederraz. Milesker, berriz ere.

Liburuen dirua prest daukat. Euskaltzaindiaren Bilbaoko batzarrera etorriko bazina, edo ortik norbait etorriko balitz, izkiria ezazkidazu bi itz, ara dirua eraman dezadan. Orrela ezpalitz, erradazu zein litzakean biderik hoberena zorra ordaintzeko.

Aurki arte, biotzez.

168

JOKIN ZAITEGIri

Aguas Calientesera
Donostian, 1963-VIII-20

Adiskide biotzekoa,

Atzo etorri zitzaidan eskuetara eskutizik gabe, *Egan*-erako bidali duzun Medeieren itzulpena. Beranduegi da oraingo *Egan*-en sartzeko, ia agertzeko prest baitago, baina urrengoan, aurtengo azkenengoan, azalduko da argitara. Milla esker.

Aspaldi onetan lanpetuegi nabil eta, ori dela-ta, askori erantzuna zor diot. Beldur naiz, beraz, zurekin ere zorretan ez ote nagoen aspaldian. Laburkiro emango dizut orain zenbait gauzen berri.

Oraingo *Egan*-en doa zure “Belaunaldiak” deritzan idaz-lan ederra, bizpauru lerro izan ezik, soildu egin baitizkigute baimena eskuratzekoan. Antzemango diozu, noski, nekerik gabe zeintzuk diren: izen propio batzu, alegia.

Berriz ere goldaketan artu nuen, eta milla esker. Orren berri ere izango da oraingo zenbakian.

Azken aldian bidali nizkizun *Egan*-en aleak artuko zenituelakoan nago. Orrela ezpalitz, eztuzu itz bi idaztea besterik. Eta orobat emendik beste edozer gauza, liburu edo, artu nai bazendu.

Elkarrengandik urruti gauden arren, gogoz artuko ditut beti zure berriak. Eta esanera daukazu zernaitarako zure adiskide (zenbait sesio eta eztabaida gora-beera) on au.

169

ALFONTSO IRIGOIENi

1963-IX-23

Adiskide maitea,

Arantzazuko batzarrerako baimena jaso dugu. Onekin batean bidaltzen dizkizut: 1) gobernuan aurkeztu dugun lanen lista, 2) *Zeruko Argia*-ra igorri dugun deia,

eta 3) emengo egunkariei eman dieguna. Ongi baderitzazu, orren antzeko zer bait zabal dezakezu Bilbaon.

Bada ezpada, 30aren arratsaldean ipiñi dugu batzarraren asiera, joan bear dute-nek astia izan dezaten ara iristeko.

Zurekin telefonoz mintzatu naizen ezkerero, eztago au geiago luzatu bearrik.

Aurki arte.

170

JON MIRANDEri

Donostian, 1963-X-28

Adiskide maitea,

Barkatuko aal dizkidazu zure kontra egin ditudan ezin konta adina uts eta oker. Eztakit noiz ezkerero nagoen zuri erantzun gabe. Ezta erraz azaltzea zer gertatzen zaidan, neronek ere ezpaitakit ongi, baiña guztiakin atzeratua nabil, eztut emani-kako itzik betetzen eta abar. Azken-aldi onetan, gaiñera, urdailla asi zait lanak ematen berriz.

Azkenetik asiko natzaizu, beraz. Aurrean dut zure joan den illaren 9koa. Ura dela bide jakin dut, eta poztu naiz, artu zenduela Añibarro'ren iztegia. Zu emen ziñanean eskatu nuen, baiña eztakit zergatik, banatzailleak nagi dabiltzalako edo (Caja de Ahorros Vizcaína-ri gutxi ajola baitzaio saldu naiz ez saldu), berandu esku-ratu zidaten.

Gero, krimi-sail ederra ere artu nuen, eta milla esker, ongi etorri baitzait ego-nean aalik luzaroen egon bear izan dudan egun oetan. Nai zenduke emendik orrelakorik?

Beste mezu bat ere badut zuretzako, eta ez astegiña batere. Uztailean jaso nuen zure Judaica, baiña ezta *Egan*-en sartzerik izan. Batek baiño geiagok esan digu eztutela eztabaida orren berririk geiago nai eta eskatu digute dagoen dagoe-nean eten dezagun. Orretara makurtu gera, ongi ala gaizki.

Egan ia inprimatua dago eta bereala asiko naiz urrengo zenbakiarekin, ea aldi galdua berriz irabazten dugun.

Biotz-biotzez.

171

PIARRES LAFITTEri

Eskuz esku
Donostian, 1963-XI-9

Agur, adiskide,

Gogoan besterik banuen ere, eztut Azkain'era joaterik, urdaillak geiegi minbera-tzen bainau udazken-aldi onetan.

Haritschelhar orrera agertuko ezpalitz, zuri eman dizazun eskatu diot Irigaray adiskideari. Haritschelharek berak egin zuen kontua da: zure *Grammaire basquen* sei ale 10.800 libera. Ortik 1.800 libera barkatu zizkigun: beraz, guztira 9.000 libera dira. Libera oriek pezetatan 1.125 pezeta oek omen dira, gutxi-gora-beera.

Errezibo au zerorrek izenpetu nai ezpazendu, aski zendukete gero, korreoz, agi-riren bat igortzea.

Luzaiden aipatu zenidan Oihenarten itzen bildumaren berririk eztut artean izan. Begietako makurrak eragotzi ote dizu? Jainkoari nai dakiola eztedilla orrelakorik izan. Bidaltzeko erarik bazendu, badakizu gogoz baiño gogozago ikusiko nukeala.

Eskerrik asko, izan ongi eta goraintziak eta barkamendu-eskea orko adiskide guziei, batez ere Larzabal jaunari.

Biotzez.

172

JON MIRANDEri

Parisera
Donostian, 1963-XI-15

Adiskide maitea,

Banekien ene azken eskutitza mingarri izango zitzaizula: ala izan da, eta damu dut. Gero, Peillenena ere artu dut, eta zurearen ondoren arena idaztera noa.

Orrexegatik beragatik, esker geiago zor dizut igorri dizkidazun itz atsegiñengatik. Badakizu emen, beti bezala, esanera naukazula. Bestalde ere, munduak jira eta itzulinguru geiegi darabilzki eta egun elkarrengandik aldenduak dirudigunak, puntu onetan naiz aretan, biar ikusiko dugu, bear bada, ez goazela ain bide desberdiñetatik.

Krimi batzu zenbait egunen buruan bidaliko dizkizut. Obeki nago, zearo bizkortu ezpanaiz ere, eta aalegiñak egiten ari naiz galdu dudan astiaren atzetik.

Beti bezala, biotz-biotzez.

173

TXOMIN PEILLENi

Parisera
Donostian, 1963-XI-15

Adiskide maitea,

Zure bi gutunak irakurri ditut, neroni zuzentzen didazuna eta baita ere *Egan*-en zuzendarientzat datorrena. Erantzun au, jakiña, besterekin mintzatzeko astirik izan eztudan ezkerro, neure izen soillean doakizu.

Egan, eta barka ezadazu ortik asten banaiz, agertu berria duzu eta or datoz, zurea baiño leen azaldu baita, zure olerkiak eta baita ere Eguiaphalen esku-idatziaz egin zenduen artikulua. Orri eraskin bat ipiñi nion, beste esku-izkribu bat agertu baitzaigu emen, Xuberoko errient orrexena.

Etzait batere izan atsegin zurea: ez neure buruari begira, ordea, baizik eta zerori mindua ikusten zaitudalako. Eskubide osoa duzu, noski, artu duzun erabakia artzeko, eta enatzaizu ni orregatik gaitzituko. Leen bezain adiskide nauzu eta emengo zer edo zeren bearrean aurkituko baziña, biziro poztuko nintzake nolapait ere laguntzeaz.

Esanera naukazu, beti bezala, biotz-biotzez.

174

JOSE LUIS ALVAREZ “TXILLARDEGI”ri

Errenteria, 1964-II-10

Adiskide maitea,

Zureak artu nituen, eta eskerrik asko, biotzez. Badakit gaiñera orko Euskaltzaiñak emen ziotela berri Euskaltzaindikoei azkeneko batzarrean or darabilzkizuten gaien gaiñean. Zoritxarrez ez negoan ni erantzuteko artu nituenean –batzarrera ere ez nintzan agertu–, luzaroan eri egon bainaiz eta ezertaz kezkatzeko gauza ez nintzala. Ori izan duzu soil-soilik nere ixilik egotearen arrazoia.

Biziro ongi iruditzen zait artu duzuten asmoa eta ez asmoa bakarrik. Esaten didazunaz neurtu bear baldin badut, tajuz eta zuzen ari zerate lanean. Ortografia-
rekikoa, ederki erabakia iruditzen zait.

Gaiñerakoetan, ordea, gauza zaillagoa izango dela deritzat. Nere ustea oso-
osorik agertu bear, badut, eztut uste oraingoz morfologian eta morfologiaz
gorago batasunera el gaitzkeanik. Bakar-bakarrik, batasunera bidean –Orixek
dion bezala– abia, eta ez litzake ori irabazi makala. Gaiak, nere ustez, erraze-
netik zailenera artu bear zenituzkete –zailenak eta gaitzenak azkenerako utzi,
alegia– eta ez ajola geiena dutenetatik asi eta deus gutxikoenetara. Batasuna,
nere ustez, naiz arazo utsetan izan, bein erdietsi ezkerro laguntza andia izango
baita bestetarako.

Ementxe duzu, bada, labur esanik, nere iritzi kaxkarra. Eder baiño ederragoa
iruditzen zait zuen asmoa eta ez asmoa bakarrik, baizik eta, orrezaz gaiñera asmoa
mamitzen asi zeraten bidea. Ene bedekazioa ere emango nizueke gogo-gogotik,
orretarako eskurik banu.

Eta berandu bada ere, ar itzazue etxean gure goraintziak eta urte onetan opa
dizuegun zoriona. Biotzez.

175

TXOMIN PEILLENi

Parisera
Donostian, 1964-III-4

Adiskide maitea,

Milla esker egin didazun eskutitzagatik. Eta enaiz txantxetan ari, ziñetan baizik.
Egozten dizkidazun erruak zuzen egotziak daude batzuek, noski, eta beste zenbait
ez ain zuzen, ene ustez.

Gauza bat azaldu nai nizuke, zuk diozun bezala eztelakoan bainago. Mirande-
rekiko auzia –eta biotzez damu dut neroni orretan parte izan naizela– artikulua-
ren gaiarengatik sortu zen, eta ez agintarien baizik irakurleen beldurrez.
Orrexegatik iruditu zitzaidan obe genduela juduekiko auzia alde bat uztea, orre-
lako ixtillurik gure artean aspaldian eztugulako. Geienok ezpaitakigu judua arpe-
giz zer dan ere. Eta azkeneko *Egan*-en ezta iñor gai orrezaz mintzatzen, ez alde
ez kontra.

Igela-ren kontuetan, ordea, errudun naiz eta kupidarik gabe aitortzen dizut ene
errua. Eztut neure iritzirik agertu, baiña, egia esan bear baldin badut, enau beldu-

rrak orretara eragin, betiko astirik ezak baizik. Beste zenbait euskal-aldizkari ere eztitut aipatu, gonadunenak oek, eta orrexegatik beragatik izan da. Badakit bear bada, eta bear badarik gabe, *Igela* baiño gutxiago axola zitzaizkigun ainbat eta ainbat paper aipatu ditudala, baiña esku-artean daukadan papera aipatzen dut aurrenik eta gero bestek, presaka ezpanabil. Obendunago naiz agian orrexegatik beragatik, baiña orrela izan da eta ez tut bestetara agertu nai.

Ni ere, mundu guztiak dakien bezala, enaiz elizgizonen aldeko amorratua: gure artean, ordea, euskal-saillean, aiek ditugu langillerik trebeenak, eta batez ere gazteak. Zuk diozun orrek (Regillaga ote da?) eztakizki zuk dakizkizun gauza asko, eta bere iritziak aldatuko lituzke bear bada, edo aberastu beintzat, besterik baleki. Nola edo ala, emengo zenbait gazteren artean dabillen giroa adierazten du eta orren berri jakitea komeni zaizu zuri ere, naiz eta aalegiñean giro ori deuseztatzeko jokatu. Nolanai ere, Parisko eta emengo giroa eztatoz bat orain.

Gaizki esanak barka itzazu eta nai duzun arte. Nik *Egan*-en aipatuko nituzke zuk Eguiateguyrengandik kopiatu dituzun itzak, zure baimenik baldin banu.

Biotzez.

176

POLIKARPO IRAIZOZI

Erromara
Donostian, 1964-V-4

Adiskide agurgarri ori,

Milla esker biotz-biotzez bai zuri eta baita ere Aita Núñez Goenagari bidali dizkidazun argitasunengatik. *Credo* ori, orain ikusten dudanez, zuzen dakar Vinsonek, baiña dudan nengoen erretratoak ikusi arte.

Berorren berri *Boletín*-ean emango dut, ditudan zorrak aitortuaz. Eta zerbait ordaiñetan eskeintzeko, argitara berria dudan *Textos arcaicos vascos* igorri nai nizuke. Leen ere zure izena agertzen da or eta berriz ere zer esana izango duzu, eskas xamar argitara ditudan euskal-testoak direla eta.

Salamanca'n eta Iruñean barrena ibilli naiz irakastaldi labur batzuek egiten eta orrexegatik luzatu dut bear baiño geiago erantzun au.

Eskerrak berriz ere biotz-biotzez eta esanera naukazu beti bezala.

177

J. BASTERRETXE Ari

Iruñera
Donostian, 1964-V-22

Adiskide biotzekoa,

Eskerrak eman nai nizkizuke, aurren-aurrenik, berandu bederen, or egin zenidan arreta amultsuagatik. Bigarren egonaldian enuen bear adiña egokiera izan zurekin mintzatzeko, baiña oraingo utsa beste batean beteko dugu, Jainkoa lagun.

Egan berankorra irten berria den ezkerro, bi ale bidaltzen dizkizut onekintsu beste bide batetik. Or ikusiko duzu zertan gelditu diren zure itzulpena eta ihardespina.

Urrengoarekin asi bearrean naizen ezkerro, eskerrak eman bearrean arkituko nintzaizuke zure ipuiak, edo bietarik bat beintzat, igorriko bazenit, luzatu gabe. Badakizu or agertu nai genituzkeala, iñondik aal baledi.

Eztakit, ordea, kopiarik baduzun eta, orrela ezpalitz, orijinalak berak berriz eskura ote dituzun. Ez bazendu ez bata ez bestea, nai nuke eskatuko bazenizkio Iri-garayri, berorrek baditu beintzat. Nerau ere txarrean arkitzen naiz momentu onetan eskaera ori egiteko, ene *Textos arcaicos vascos* delakoan agertu den oar bat dela medio muturturik bait-gabiltza.

Orrenbeste baldin ba-ren ondoan, beste zer bait ere esan nai nizuke, naiz uste dudan eztagoela bearrik. Zure idazlanak, oriek eta gaiñerantzeko guztiak, gogoz artuko ditugula emen eta *Egan* eskuak luzaturik daukazula beti.

Goraintziak orko adiskide on guztiei eta baita zure emazteari ere, damu baitut ezagutzeko egokierarik ez izana. Eta eztuzu agindu besterik zure adiskide on oni. Biotz-biotzez.

178

JUAN SAN MARTIN i

Eibarrera
1964-VII-8

Adiskide maitea,

Eskerrik asko bidali didazu Eibartar zelebrien segidagatik.

Ez, etzenidan aipatu euskal poesiaren antologia ori, eta biziro pozten naiz. Poeten artean orrelako aukeramen bat egitea ezta erraza baiña okerrago litzake auke-

ratzekorik ez izatea. Gauza bat esan nai nizuke orratik. Erdal-itzulpenarekin agertzekoa delakoan nago: orrela bada, eta orrela bear du izan, itzulpenak kontuz baiño kontuzago bearko dira egin, eta ofizioko norbaitek, olerkariren batek, alegia, egiten baditu, obe.

Au idazten ari nintzala, Mikel Lasa agertu zait eta berarekin mintzatu ondoren, gai onezaz ere bai, noa aurrera. Biaz batekin egiten baduzu ere autaera-gaurkotasunari begira, alegia, gaiaren gaurkotasunari, ezin ditzakezu besteak zero alde batera utzi. Egin dezakezuna da, ez poeta guztiak berdin agertu, batarenak geiago eta bestearenak gutxiago baizik.

Olako antologia batean, nik, il berriak dirarenak ere sartuko nuke poema bat edo beste, leenagoko joeren berri eman dezaten: Orixe eta Oxobi sartuko nituzke, beraz. Oraingo-oraingoetan, nai-ta-ez, Aresti, Gandiaga, Mirande eta baita Iratzeder ere sartu bear dira. Gero, joera berrikoen artean, Lasa, Otsalar (ez dakit zein arraio den au) eta Peillen: norbaitek esan dit Azurmendi'k ere poema ederren bat edo beste egin duela, baiña nik ez dut prosista bezala baizik ezagutzen. Berriagoak ere izango dira, noski, baiña eztitut ezagutzen, Olerti noizean bein baizik ezpaitut irakurtzen. Klasiko-tankerakoak, azkenik: don Nemesio, nai-ta-ez, Erkiaga, Lekuona gaztea, Gaztelu... Formaren aldetik Irisarri (Aita Iraizoz) adiñakoak gutxi dituzu gure artean, iñor baldin bada. Eta ausartuko aal ziñake Aita Onaindia eta Zaitegi kanpoan uztera?

Gaizki esanak barkatu eta urrengo arte. Naiago nuke gai onezaz astiroago eta itzez zurekin mintzatu. Ea erarik arkitzen dugun.

Biotzez.

179

NOBERT TAUERi

Pragara
Donostian, 1964-VII-8

Adiskide maitea,

Berandu ari naiz zure maiatzeko 31-eko ari erantzuten. Eskerrik asko, biotzez, zure itz eta gogoeta amultsuengatik. Eskerrak, gaiñera, artu nuen *Archiv Orientalní*-gatik.

Onezkero, noski, "Goizaldi"-koekin izan zera, zuk lagundu bear baitzenien, oker ezpanago, or barrena. Zure olerkia ere ikusia dut, baita geroztik *Zeruko Argia*-n agertu diren berriak ere.

Datorren illean, uste dudanez, beste liburuxka bat agertuko didate emen eta bereala bidaliko dizut ale bat. Emen azken aldi onetan agertu diranen artean, bat da Arestiren *Harri eta Herri*, zalaparta andi xamarra sortu duena. Ba aal duzu edo nai aal zenduke bidaltzea?

Esanera daukazu, beti bezala, zure adiskide on au.

180

PIARRES LAFITTEri

Uztaritzera
Donostian, 1964-VII-9

Jaun adiskidea,

Eske batekin natorkizu. Donostiako aurtengo euskal-jaietan, datorren agorrilean, zenbait itzaldi izango dira, urtero bezala, eta Azkue zenaren eun-urteurrena dugun ezkeron, aren bizitza eta lanak aipatu nai lituzkete: baztertuxe gelditu baita Azkue aurten, kideak zituen Agirre eta Unamunoren ondoan. Ori dela eta, zutaz oroitu dira. Nai zenduke itzaldi bat egin? Gaia nai duzun aldetik ar dezakezu –iztegi-lanak, gramatika, “Gipuzkera osotua”, erri-jakintza, folklorea,... eta, jakiña dago, nai duzun bezala erabili. Mintzaldiak pagatu ere egiten dituzte, sobera ezpada ere.

Biziro poztuko giñake guztiok baiezkoan ihardesten bazenigu. Zure erantzunaren begira gelditzen naiz, bada.

Nolanai ere, ar itzazu ene goraintzirik oberenak. Biotzez.

181

LUIS MARI MUJIKARI

Villarora
Donostian, 1964-VIII-7

Euskaltzale biotzeko ori,

Irigoienek telefonoz deitu ziran eta, aren deia artu ondoren, ibilli naiz emen Lizardi sarirako artu ziren poemen billa. Eztut, ordea, orien artean arkitzen zurea, *Urdin eta burdin* izenekoa, oker ezpanago.

Ikusi zituztenak emen dauzkat eta baita beroien lista ere. Izenak onako oek dituzu: *Baten pasadizuak*, *Bide neurtua*, *Erretore zarra*, *Gizonaren distira mudakorrak*, *Illeta intziriak*, *Illuntze latz*, *Jainkosak*, *Kukuaren otoitza*, *Lenbiziko jaunartze*, *Lilluraz eta nekez*, *Loraen zugatza*, *Lumak Arantzazun*, *Negua*, *Txinbeleta*, *Uzintz txorta* eta *Zeru bide*. Amasei guztira.

Ori bakarrik dakit eta eztut zurearen berririk arkitzen. Gaiñerakoan, beti bezala, eztuzu agindu besterik. Biotzez.

182

NORBERT TAUERi

Pragara
Donostian, 1964-IX-25

Adiskide maite ori,

Aurrean daukat zure uztaillaren 5-ekoa. Aspaldi onetan ez naiz osasunez ongi billi eta beldur naiz, beraz, ez ote dudan erantzunik gabe utzi beste ainbeste bezala.

Mintzaturia naiz "Goizaldi"-koekin oek itzuli ondoan, eta badakit zein arrera ona izan duten zuen artean.

Emengo euskal-istudioak direla-ta, liburuxka bat bidaltzen dizut gure mintegi au noiz eta nola sortua den ikus dezazun.

Badakizu, noski, gerra ondoan eztela berriz lanean asi emengo Eusko-Ikaskuntza (ezta iñoiz ere legez debekatua izan) ezta ere bere aldizkaria (RIEB) agertu. Onen edo orien lekuan *Eusko-Jakintza* eta emengo *Boletín*-a azaldu ziren eta orain etzaigu azkeneko au baizik gelditzen. Ezta noski RIEB-en parekoa, baiña, dena den, ongi dator bere maillan.

Unibersidadeetan, leen aldiz Bordele'n sortu zuten euskal-izkuntza eta literatura irakasteko lekua eta badakizu geroztik René Lafon jauna dela ango irakasle. Orain, oker ezpanago, Haritschelhar jaunak, Euskaltzaindikoa eta Baionako *Musée Basque*-ko zuzendariak, laguntzen dio bere lanetan.

Urrena, Salamancakoa izan zen, Tovarek sortu zuen "Cátedra Manuel de Larramendi" deritzana. Azken urteotan, ikastaldi batzuek egiten dira -neroni joan oi naiz- euskal-gaiak azaltzeko geiago euskera irakasteko baiño.

Orain berriro, Iruñean sortu du Nafarroako Diputazioak beste "Cátedra de lengua y cultura vasca" bat eta ango (Opus Dei-ren) unibersidadearen eskuetan utzi.

1963-64 ikas-urtea izan du aurrena katedra orrek, Barandiaran jauna (etnologoa) zela irakasle.

Frantzia-Españietatik kanpora, dakidanez, Hamburg-en bakarrik irakasten omen da euskera, Wilhelm Giese irakasleari eskerrak.

Garai txarra dugu oraingoa euskal-istudioetarako: ezpaita bear adiña langille ez bertan ez atzerrian. Esku-artean dabiltzan lanak, dakidanez, oexek dira: Euskal-tzaindiak egin bear duen (eta prestatuxea daukan) Azkue'ren iztegiaren edizio berria, geitua eta zuzendua; emen, Mintegi onetan, Tovarekin batean prestatzen ari geran Euskal iztegi etimologikoa eta deus gutxi geiago, mailla orretakorik beintzat. Euskal-atlas ori, oraindik, prestaeretan dago eta eztakigu noiz eta nola asiko diren lanak.

Azkenik, emen jesuitek badute E(studios) U(niversitarios y) T(écnicos de) G(uiópezcoa) eta orretan guren gaiak erabiltzen dira. Datorren ikas-urtean Euskal-iztegiak talde txiki batekin lanegiteko naiz or eta besterik ere izango da.

Zuen alde orretan, zure errian eta bestetan, ez aal da iñor gai oezaz kezkatzen? Nonbaitetik laguntza izatea komeni genduke, basamortuan bezala ez aritzeko.

Besterik jakin nai bazendu, eztuzu galdetzea besterik. Eta, bukatzeko jakin nai nuke ea bidali dizudan emen agertu didaten liburuxka bat (*Sobre el pasado de la lengua vasca*). Beldur naiz ezetz eta, zurea artu bezain sarri, igorriko dizut.

Urren arte, biotzez.

P.S. Euskalkien gaiñean, bi iker-lan daude egiñak edo aurreratuxeak, biak Paris-ko André Martinet irakasleak zuzenduak: bata aipatu dudan Haritschelharrena Baigorri-aldeko euskeraz eta bestea G. Gorréard, orain N'Daye andrearena, Baztangoaz.

183

ZERUKO ARGIAren zuzendariari

Donostiara
Donostian, 1964-IX-26

Jauna,

Pozik ikusi dut... artzea egin dudan azkeneko *Zeruko Argia*-k zabaltzen duela, laugarren orrialdean, emengo Euskal-jaietan urteoro bezala izan ditugun aur-sariketen berria. Berria ez ezik, orrialde orretan datoz zenbait lan saritu ere.

Neronek bidali nituen ezkerro, Aranburu jaunaren bitartez, eskerrak eman bearrean arkitzen naiz argitara dituzulako. Eskerrak eman bearrean eta, zoritxarrez, zenbait argitasun eman bearrean ere bai, orrialde orretan diozutena ezpaita ez egia osoa, ez osoroegia.

Gure euskal-aldizkaria Donostiako erdal-egunkariaren maillan ager dedin, eta orrenbeste nai litzake euskal-gaietan beintzat, onako puntu oek gutxienez erantsi edo aldatu bearrak dira:

- 1) Illaren 17-an banatu ziran sariak, baiña zergatik banatu ziran sari oriek? Ez ote dute azterketak berak, aurreko bi egunetan egin ziran azterketak aipatzea merezi? Ez ote dago esan bearrak, labur bederen, zer-nolakoak izan ziran eta zenbat neska-mutil -iñoiz baiño geiago- agertu ziran azterketetara?
- 2) *Zeruko Argia*-ko albistariak ez bide daki bi sariketa dirala, ez bat, amar urtetik beereko neska-mutillentzat eta amar urtetik gorakoentzat. Or datozen berriak, erabat, aziagoei dagozte.
- 3) Aziagoen sariak ere gaizki azalduak daude: etzan “lenengo”, “bigarren eta “irugarren” saririk izan, or diozuten bezala, ezta beste nonbait “illaren” itzaren bidez adierazten danik ere. Garbiñe Antzak, Xabier Agirrek eta Iñigo Bustok, irurok, lehen saria eraman zuten batera, elkarrekin, *ex aequo*, edo nai duzun moduan. Elkarrekin, ez bata bestearen ondotik.
- 4) *Zeruko Argia*-n agertzen diran idazlanak Kirikiño-ren ipui batetik, nork bere gisa, egin zituen antolamenak dira. Ipui ori irakurri egin zitzaien, alde aurretik.
- 5) Oriezaz gaiñera, bazan beste sariketa bat, aurrek egindako ipuiena. Orren berririk eztut arkitzen *Zeruko Argia*-n, bear bada ongi billatu eztudalako.

Eztitut batere gogoz egin lerro oek, baiña nori berea zor zaion ezkerro, saiatu bear nuen nere aldetik orretarako. Gorago esan dudan bezala, uste dut Donostiako egunkarietan arki ditezkeala, urrutirago joan gabe, *Zeruko Argia*-n falta diran edo oker dauden zeaztasun guztiak.

Esanera daukazu.

184

EUSEBIO ERKIAGARI

Bilbora
Donostian, 1964-X-5

Adiskide,

Milla esker joan den illaren 30-eko eskutitz atsegiñagatik, baita ere beste bidez inguru orretan etorri zitzaidan itzaldi ederragatik. Au bereala inprentara bidali dut, *Egan*-en lehen-bait-lehen ager dadin. Eskerrik asko, biotz-biotzez.

Eta barka zadazu berandu erantzuten badizut. Berriz poliki lanean asia naiz, baiña nola azken aldi onetan egin ezitudanak elkarren gainka pillatuak dauzkadan, orain atzeraka nabil beti.

Barka zadazu, gaiñera, zure itzaldikoan or agertzerik izan ezpanuen. Esaten didazunez, iruditzen zait ordain-saria artu zenduela, emendik aldegin baiño lehen. Orrela ezpalitz (batzuetan atzeraka ibilli izan baitira), bidal ezazkidazu itz bi.

Eskerrik asko, berriz ere, biotz-biotzez, eta esanera naukazu.

185

LUIS VILLASANTERi

Arantzazura
Donostian, 1964-X-14

Adiskide,

Zure il onen 9-koa artu nuen, baiña ez dut oraindik Barcelonako berririk izan. Ikusi dut, bai, liburua arras ederki atera dela. *Aránzazu* ere irakurria dut eta konturatu naiz zuk esaten didazunaz.

Oraintsu deitu dizut orrera telefonoz eta eri zeundela esan didate. Ez ahal da ezer izango, bat-batean sartu zaigun otzaren ondorea baizik.

Galdera bat egin nai nizun. Entzuna daukat zuregandik, oker ez banago, Aita Añibarro'ren gramatika argitaratzeko gerturik daukazula. Orrela balitz, banuke orain bidea argitaratzeko, baiña bereala bearke luke izan, aurten bertan.

Esaidazu, bada, mesedez, ea ori orrela den eta zer neurritakoa izango litzakean: 200 orrialde edo geixeago atera ditezke. Zure erantzunaren zai gelditzen naiz. Biotzez.

186

ALFONTSO IRIGOIENi

Bilbora
1965-I-28

Adiskide,

Barcelonara joan bearra izan dut eta azkenera arte ez nekien noiz joango nintzan. Uste nuen, beraz, emen izango nintzala batzar-egunean, baiña ez da orrela gertatu.

Sailka bereziak utzi dizkizut esku-artean nituen gauzak. Oriekin batera, karta bat utzi dut Arruerentzat. Agertuko ez balitz, iriki zazu eta ikus zeregin ditekian. Aita Villasanteri ere eman dizaiokezu (Merino Urrutiak neri egin didana da) orrezaz zerbait esatea komeni baderitzazue.

Biotzez.

187

ALFONTSO IRIGOIENi

Bilbora
1965-IV-6

Adiskide,

Or bidaltzen dizkizut azkeneko bi agiriak (lehenbizikoa bi orritan). Urrengo deia, besterik gogoratzen ez bazaizu, onela egin ditekide:

Aresti urgazlearen eskabidea.

Liburu-zaintza.

Euskaltzain-urgazleen diplomak.

Auñamendikoen eskabidea ez zait ajola andikoa iruditzen dei orretan sartzeko. Alaz ere, batzarrean gogoraz zadazu, bestela berriz ere ahaztu egingo baitzait.

Ez naiz bestetaz oroitzen. Aita Intzak Nafarroan bildurikako itz-sailla bidali du, berriz. Nai duzunean, ba dakizu non daukazun. Batzarrean ere aipatuko dut.

Aurki arte, biotzez.

188

PLAZIDO MUJIKARI

Loiolara
Donostian, 1965-IX-15

Adiskide begiragarri ori,

Madril-aldetik itzuli naizenean esan didate nere billa ibilli ziñala emen. Damu dut uts egiña, ezin bestean bada ere, eta aurreraxeago elkarrekin egoteko aukera izango dugula uste dut, emen gelditzen bainaiz oraingoz.

Iztegia ere ikusi dut eta ortxe daukat zuk nai duzunerako prest. Nik uste baiño ederragoa eta ugariagoa agertu da. Ez dut aztertzeke betarik izan, itzaurreaz kanpo, baiña gauza ageria da askori eta askotan lagunduko dion liburua dela.

Nai duzun arte, biotzez.

189

ALFONTSO IRIGOIENi

Bilbora
Torrelavegan, 1965-X-13

Adiskide,

Torrelavegatik idazten dizut. Il onetako billeran agertzerik ez dut izango. Gero, ez dakit nola ibilliko naizen. Ez nuke luzaroan gelditu nai emen, baiña ezin beti aldaparik gabeko bidean ibilli.

Bi gauzatxo bidaltzen dizkizut. Arruzak Euskaltzaindiarentzako bidali zuen eskutitz-kopia (neri azkenekoan ahaztu egin zitzaidan irakurtzea) eta Don José Miguellena. Orrezaz gaiñera, an utzi nuen, mai gaiñean edo, Donostiako C.A.T.-k Euskaltzaindiari egiña oraingo teatro-itzaldiak direla-ta zorionak emanaz.

Biotzez.

190

JOKIN ZAITEGIri

San Antonio Aguas Calientesera
Donostian, 1965-X-14

Agur adiskide,

Zordun natzaizu aspaldidanik, eta gauza askoren zordun. Erantzunaren zordun, aurren-aurrenik, eta zor ori kitatu nai nuke nola-ala, berandu bederen.

Artu nuen, eta emendik asiko naiz, zure *Berriz ere Goldaketan* labur bezain ederra: ale bat *Egan*-erako eta beste bat neretzako oso oker ezpanago. Zor ori nolabait arintzearren, ematen dut *Egan*-en orren berri, bear lukean bezala ezpada ere.

Egan-ekin atzeraka gabilta. Oraingo zenbakia, aurtengo leena, bukatua dago, inprentaren azken-bultzadaren zai. Alaz ere, galdu dugun denbora irabaztearren,

gertu daukat urrengo zenbakia ere, urte zaar aldera ager dedin. Or agertuko da zure itzulpena.

“Belaunaldiekin” gertatu dena deitoragarria da, baiña etzegoen beste biderik: ori gabe ere, uste dut zure lan ederrak aski irakaskizun baduela irakurlearentzat.

Medeie-renak, 100 separata edo egingo genizkizuke, aski bazenitu. Bere azal eta guzti egin oi dira, baiña, naiago bazendu, azalik gabe egin ditezke, zuk nai duzuna ipin dezazun. Zure esanen zai gelditzen natzaizu.

Zerbait erantsi nai badiozu ere, sarrera-gisa, mugonez zabiltza, bereala bidaltzen badiguzu zure eraskiña.

Zure zuzenbidea emana dago *Egan*-erako; orain, gaiñera, baita *Boletín*-erako ere: biak elkarrekin igorriko dizkizute, bada. Liburua jaso nuen, eta badakizu noski bear baiño franko geiago bidali zenduela. Emendik zerbait nai bazendu, beraz, etzenduke agintzea besterik.

Gogoz ariko nintzake zurekin berriketan, baiña eztut au geiago luzatu nai, leen ere aski luzatua izan den ezkerero. Arantzazu'n izan berria dugu batzarrea, Euskal-tzaindiak eratua, eta poliki joan dira gauzak. Zerbait lan eder irakurri da eta eztugu, oi bezala, geiegizko sesiorik izan elkarren artean

Barka zadazu, mesedez, eta agur, aurki arte, biotz-biotzez.

191

ALFONTSO IRIGOIENi

Bilbora
(data gabea)

Adiskide,

Iruñekoa ezkerero, aoarekin istillutan nabil. Biar dentistagana joan bearrean naiz eta ez dakit garaiz bukatuko ote dudan batzarrera etortzeko.

Bada-ezpada ere emen uzten dizkizut paper oek. 5.000 pezetak kobratu ditut emen eta Esnozi eman dizkiot.

Beste, emengo Diputazioak *Gero*-ren 100 ale erosi zizkigun, urte bururako. Emen 39 daude –konta itzazu mesedez, mai azpian dago pilla– eta gaiñerakoak bear genituzke. Bilbaon badituzute, bidali falta direnak eta aleren bat geiago eta bestela J. Floroi eskatu bearko zaizka.

Biotzez.

Koldo Mitxelena liburu baten aurkezpenean. Zutik: Leopoldo Calvo Sotelo, eta honen ezkerrean Luis Villasante eta Marzelino Oreja. (Mitxelena familiaren argazkia)

Ajuriaena. Koldo Mitxelena EHU-ko Irakasle Emerito izendatzean. Lehen planoan ezkerrean: Jose Antonio Ardanza, Luis Mari Bandres eta Juan Txurruka. Ikusleen artean eskuinaldean Errenteriako alkate betaurreduna, J.M. Gurrutxaga. (Mitxelena familiaren argazkia)

192

ALFONTSO IRIGOIENi

Bilbora
Torrelavegan, 1965-X-24

Adiskide,

Karta bidali ondoren arkitu nuen, eta bakarrik bidali, Euskaltzaindikoei Donostia'ko C.A.T.-k egin diena.

Orain ere, lehengoan ahaztu zitzaidan zerbaitekin natorkizu. Nik ez dakit arpidun bezala agertzen den, Euskera artzeko, onako andre au:

Mme. Goñi
Itsasalde
rue Lamartine. Biarritz.

Nolanai ere azken *Euskera*-ren eske etorri zitzaidan eta nik or neukan alea eman nion. Beraz, lehen ez baldin bada, emendik aurrera, azkenekotik asirik, artu nai luke eta nik neronek pagatuko nuke. Eman nionaren truk beste bat ematen badidazu, milla esker.

Emen nabil bizimodu berriarekin nola konpondu oso ongi ez dakidala. Alaz guztiz, ez da leku txarra, alde askotatik.

Goraintziak guztioi eta urren arte. Biotzez.

193

MARTIN UGALDEri

1966-I-2

Adiskide,

Ez dakit nola ausartzen naizen zuri izen ori ematera. Zuk nerekin adiskide gisa jokatu duzulako, noski, ez baitaukat aazturik aspaldi xamar bidali zenidan liburuxka ederra.

Ni, berriz, emen egon naiz orren luzaroan zuri erantzunik egin gabe. Zergatik izan den esatea, luzeegi litzake. Ez dizut, bada, auxe besterik esango: joan den urtea nekagarria izan da neretzat. Ezin utzi nitzakean gauzak izan ditut esku-arte-an, kanpo-aldean maiz ibilli naiz eta, ibillera orien ondoan, Torrelavegan naiz orain, ikastaldi onetan beintzat, latiñez irakasten edo.

Zure ipuiak aspaldi irakurri nituen, baiña ez nuen, bata edo bestea zela, nere iritzia agertzeko astirik arkitzen. Iritzia erabat ematea erraza baiño errazagoa zen: ipuiak bizirotak iruditzen zaizkit, aurrentzako ezin egokiagoak, gure artean gutxi agertu diren bezalakoak. Ederki idatziak daude, izkera arin, erraz eta atsegiñean.

Zure sarrerako oarrak ere agitz egokiak iruditzen zaizkit eta poztu nau zugarik ikusten dudan batasunerako leiak. Ori dela eta, puntu batean edo bestean jaso ditudan oarrak emen ipiñiko dizkizut.

Zenbaitetan, nik forma osoagoak erabiliko nituzke: *aka(ba)tzea*, *mi(r)a*, *ti(r)a*, *bereala*, *zearo*, *patrika(ra)*, *lo(g)alea*, *lo(g)aletu*, *gertatu izan* (ez *gertu* i.), *giza(ra)joa*.

Antziñako eta oraingo oiturari jarraituaz, *arbola (bat)*, *gauza*, *izkuntza*, *denbora (denborarik, ez denborik)*, baiña *kosk egin* (ez *koska!*), *plater* (ez *platera!*). Itz elkartuak direnean, ordea, zillegi da *arbol-azpian* eta antzekoak ipintzea.

Neretzat, jatorragoak dira, gaiñera, *ataria* (ez *-dia*), *euskaldun*, *erdaldun*, *erortzen*, *neurketa* (bein behintzat erabiltzen duzu zerorrek), *oerakoan* (ez *oierakoan*, gure aldekoa baita au), *otoitzak* (ez *otoiak*), *saio* (ez *ensaio*, literatura-gaietan ere), *arta-buruak* (ez *arto-b.*), *ea* “aver” (ez *ia*), *seaska*.

Gero, deklinazioaz eta berboaz (ez *-atzaz*), *dedana* (edo, geienez ere, *detana*, ez *detena*), *didaten* (*diraten* baiño obeto), *zenidake* (ez *zidazuke*), *zaidan* (ez *zaiten*), *iñori*, *artan* (ez *iñorreri*, *arretan*), *intxaur* (eta *intxaurraren* *adarretara begira*, ez *-eko* a.b.), *emango didazu* (ez *e. nazu*), *eman zaidazu* (ez *e. akidazu*), *izan balu*, *balitz* (ez *bazan*).

“Aizea”, 3 orr.: ni zurekin jostatuko naiz. (“Andoni”) Nik uste dut, bear bada, *landarea(n) gora eta bera* obeto legokeala, *kalean gora eta kalea(n) bera* bezala. “Poner” (lay eggs), euskeraz *erron* edo *errun* litzake, baiña, zail iruditzen bazaizu, egin edo antzeko zerbait bearke luke. Or bertan, ez *ontzak*, baizik *urrezko ontzakoak*, bestetan diozun bezala, edo *ontzako urreak*. Emen beintzat, eta alderik geienetan seguru aski, *ikazkiña* da erabiltzen dena, *ikatzgillea* baiño geiago. *Eskutik artuta* baiño, guretzat, *e. elduta* edo *obe*; *danak bere etxeetara joan ziran* = *nor, bakoitza, bere etxera joan zen*.

Uskeri batzuk dituzu, noski, baiña ezertarako balio baldin badute, or dijoazkizu oar oek. Gaiñerakoan, zenbait s eta z –oso gutxi– aldatu bearke lirake. Zuk esango didazu zer nai duzun egitea zure idazlanaren kopia onekin Nai baldin baduzu. *bereala* itzuliko dizut edo zuk nai duzunari bidaliko diot. Argitara bear zenduke, nere ustez, aalik lasterren. Or ez baldin bada emen izango litzake noski egokiera orretarako.

Urte berri on eta zoriontsua opa dizut biotz-biotzez. Eta urteberriko asmo berriekin ea barkatzen diozun erantzuna orrenbeste luzatu dizun adiskide oni.

194

J.A. ETXEBERRIA MARTINI

Santurtzira
Donostian, 1966-I-21

Euskaltzale biotzeko ori,

Aspaldidanik jasotzen ditugu emen ain txukun argitaratzen dituzun *Excepta* izeneko orriak: 1-7-garrenak dira orain arte artu ditugunak.

Lanpeturik ibilli naiz eta ez dut orain arte zuri idazteko astirik izan. Orain, bada, galde egin nai nizuke ea ordainketa noiz eta nola egin bear litzakean. Zenbat den ere bai, jakiña.

Bigarren galdera. Ze asmo duzu orri oriek agertzean? Nola agertuko dira: zenbat orri, zein epetan eta abar?

Onezaz itz bi bidaltzen badizkidazu, eskertuko dizut biotzez.

Zure...

195

ALFONTSO IRIGOIENI

Bilbora
1966-IX-30

Adiskide,

Eskutitz au nere izenean zetorren eta iriki egin nuen. Gero konturatu naiz, ordea, Euskaltzaindiarentzat dela. Orrexegatik bidaltzen dizut.

Biotzez.

196

EUSKALTZAINDIARI

1967-IV-20

Eskerrak eman nai nizkizueke guziori Idazlariaren bitartez bidali didazuten zorion-agiriagatik. Ez dago noski esan bearrik, lekuz zuengandik alden du baldin banaiz ere aldi batez, zuekin naukazutela gogoz, beti bezala.

Orain zait batez ere mingarri leku-aldatze ori eziña izango baita neretzat zuekin eta oyartzuar guziekin Manuel Lekuona Euskaltzainburu Jaunaren omenaldira agertzea. Itz oen bidez bederen azaldu nai nuke aspaldidanik Lekuonatarrekin dudan zorra nere euskaltzaletasunean eta euskal-jakite urrian.

Esanera daukazute, lehen bezala, zuen lankide au.

197

JUAN SAN MARTINi

Eibarrera
1967-XI-11

Aspaldiko adiskide,

Emen naukazu aski lanpeturik. Ixtillu asko izan ditut: etxe -eta familiaren aldaketa, ikastaldiaren prestaera, asierakoa, batez ere, orko *Egan* eta *Boletín*-eko probak, *Jakin*-erako eta Etxepareren argitaraldi berri baterako egin ditudanak eta abar eta abar. Emengo euskal-kurtsoa nola eratuko dugun ikusteko asteazkenean dut billera izan ditezkean ikasleekin.

Berrondorekin izan ditut ar-emanak iztegi-lanetarako. Datorren urterako zeni-tuen asmoei buruz, ordea, zerbait esan nai nizuke. Nik ez dakit noiz egongo naitzen zearo asentaturik egoera berri onetan eta orrexegatik egun jakiñerako asmoak nekez egin ditzaket oraindik.

– Bada, ordea, noizpait egin nuen lan luze bat, “Sobre las fuentes del Diccionario de Azkue” izenekoa edo, Lekeitioko Ayuntamentuak saritua, zu ere –oker ez banabil– maieko ziñala. Saritzailleak, zoritxarrez, lana argitaratzeko eskubidea beretzat jaso zuen eta eskubidea, bai, baiña asmoa falta zaio, dirudienez.

Ez nuke neronek esan bear, baina lan dexentea delakoan nago –kosta beintzat asko kosta baitzitzaidan, urte luzetako lanaren fruitua baita– eta uste dut merezi lukeala argitaratzea, datorren urtean baldin bada, obe. Nai izan ezkerro, Urkixo Mintegiak argitara dezake, Lekeitiokoei eta Diputazioari dion zorra nai duten bezala aitortuaz. Baiña obeto deritzat Euskaltzaindiak berak argitaratzeari, lanaren oiñariak Euskaltzaindirako eta Euskaltzaindiaren aginduz egindakoan dauden ezkerro.

Ez nabil, beraz, argitaratzaille billa orrelakoren bat, oker ez banago, erraz arkituko bailitzake, batean edo bestean, Euskaltzaindiari orretan sarrera eman nairik baizik, dirua beste nonbaitetik ateratzen bada ere.

Lehenbiziko gauza, nolana ere, izkribua bera “erreskatatzea” litzake, nik ez baitaukat kopia txar bat besterik. Eta izkribuaz gaiñera Lekeitiokoei baimena atera-

tzea. Nik idatzi izan diot, bein baino geiagotan ango alkateari (Ocamica delako bat zen, orduan beintzat), baiña erantzun garbirik ez zidan eman, ez baiezkoan, ez ezezkoan: zer egin ez zekiela iruditu zitzaidan. Berriz ere idatziko diot, baiña ba dirudi Euskaltzaindiak berak eskatuko baldin balu, indar geiago izango lukeala eskariak. Eta Euskaltzaindia ez bada, maieko izan ziñaten Euskaltzaindikoren batek edo bestek.

Ikus zerorrek zer deritzazun eta, ongi iruditzen bazaizu Euskaltzaindiaren batzarreran aipa zazu gaia. Nolanai ere, Villasanterekin mintza zaite, batez ere, lanaren berri ongi dakien ezkerero.

Barka zadazu sermoi aspergarri au eta zure eskuetan uzten dut auzia. Eguerri-aldean elkar ikusiko dugu, noski. Neroni sartua nabillen gauza bada ere, pena ematen dit lanak orretarako saritzea, ez argitara emateko, alegia.

Goraintziak emaztearen partetik. Biotzez.

P.S. Aita Zavala ikusten duzunean, esaiozu, mesedez, bere karta bat artu nuela baiña irakurri baiño, artu berri artan bertan, nonbait izkutatu egin zitzaidala. Bitartean erantzuten ez badiot, agertu ez zaidalako da.

198

JUAN SAN MARTINI

Eibarrera
1967-XII-2

Adiskide,

Nik egin nizuna ez zegoen bear bada aski argi. Ona bada, zer den itz gutxitan adierazi nai nukeana.

- 1) Nik ez dut, inolaz ere, iztegi lana bertan behera uzteko asmorik. Are geiago, orain bertan ere, emen ongi kokatu baiño lehen ere, aurrera ari naiz orrekin.
- 2) Auxe bakarrik esan nai nizuen: ezin dezakedala oraindik ezer agindu datorren urterako, emengo gauzak pixka bat baretu arte. Alaz ere, ahal baldin baneza iñolaz ere, saiatuko naiz, baiña itzik eman gabe datorren urterako, gero itza jan bearrean arki ez nadin.

Etorri giñanean onera etxe berri batean sartu giñan, atsegiña, polita, baiña benetan txikiegia guretzat. Geroztik ona etxe-billa ibilliak gaituzu, nai-ta-ez, eta oraintxe arkitu dugu zabalagoa. Etxe-aldaketan asi bearrean gera, beraz, berriz ere.

Eta ba dakizu denbora geiegi galtzen dela onela. Orain beintzat izango dugu lekua gauzak sartzeko, besterik ez ba da ere.

Azkue'rekiko lan ori argitaratzea oso komeni litzakealakoan nago, iztegiaren lehen zatia baiña lehen edo orrekin bateratsu. Nik uste nuen, baiña ikusten dut orain oker nenbillela, zu ere maieko ziñala Euskaltzaindiaren izenean. Barka nere utsa: Aita Villasante, nolanai ere, tartean zebillen.

Datorren larunbatean, jaiak baiño lehen, inguru orretara noa, Iruñera, an euskal-irakastaldi bat egiteko. Il onen 16-ean, gau-aldera, edo 18-an beranduenez etxean izango naiz, Errenterian.

Milla ta milla esker *Egan*-erako eskeintzen didazunagatik. Garaiz zabilta eta, naiz liburu-kritika naiz besterik. Prestatzen didazuna bereala sartuko dut inprentan.

Milla esker, gaiñera, Uriaz esaten didazunagatik. Onena, nik uste, auxe izango da. Zerorrek idazten duzuna neroni an ematea (Errenteriara edo, obeto, nere izenean Urkixo Seminaria bidaltzea, Donostiara) eta Uriari ere, emendik idatzi bearrean, neronek an bixita egitea, berarekin aurrez-aurre mintzatzeko. Atzera xamar gabiltzan ezkerro, ez da alferrik denbora geiegi galduko orrela.

Bai, izan dut or gertatuaren berri, *El Diario Vasco* artzen baitugu emen, baiña gaiñerako ondoreez ez nekien orrenbeste.

Itz bi, azkenik, nere lan orrezaz: ez da argitara den Azkue lexicógrafo ori bera, baizik eta lan luzeagoa. Or erakutsiko dizut, bai baitut kopia txar bat.

Goraintziak emaztearen partetik, milla esker berriz ere, eta aurki arte. Biotzez.

199

JUAN SAN MARTINI

Eibarrera
1967-XII-25

Adiskide,

Eguerri egunez ari naiz, besterik eziñean, zure biei –eta beste zenbaiti– erantzuten.

Milla esker eskutitzengatik eta oriekin batean bidali dituzun idazlanengatik: inprentara bidean dira oek. Okerrena duzu ni artu nautela itzaurregille Etxepareren azken argitaratzaileak eta ez dut iges egiterik izan.

Ez nintzan ausartu Iruñera joaten, ibillaldi luzeegia zelako neretzat eta egin berria nuen bueltaz aspertu baiño aspertuago geldituko nintzalako. Ez an eta angoekin, bidean, bai joatean eta bai etortzean, gertatu zitzaizkidanekin baizik.

Gogoz jakingo dut an egindakoen berri. Zurekin egoten ez banaiz ere, biar edo etzi don Manuelekin bazkaltzekoa naiz.

Gai asko bilduak neuzkan, eta orrezaz gaiñera Berrondok ere eman dit ugari, eta orretan ari naiz buru-belarri jai oetan, ea bakoitza bere lekuan ipintzen ditudan gutxienez.

Eguerrietarako berandu bada ere, ar itzazue gure zorionak Urte berrirako.

Biotzez.

P.S. Onera agertzeko biderik baduzu, abisa zadazu aldez aurretik, ez bainuke uts egin nai.

200

JUAN SAN MARTINi

Eibarrera
1968-II-15

Adiskide,

Milla esker zureagatik. Banekien *erregela ez zekarrela* Azkuek, baiña sekula ez zitzaidan gogora *artakamara ez zetorrenik*. Zuk Peñari egiñaren kopia txit ederki datorkit iztegi-gaietarako. Dantzekiko itzak, gaiñera, geienetan ahaztu edo egiten dira.

Nik uste dut etxean ba dudala zer-edo-zer *dandarras*-en gaiñean, baiña, egia esan, ez naiz oroitzen. Onela, beste argitasunik gabe, zuk diozunari egoki deritzat.

Emen ongi gabiltza. Ni egon naiz zenbait egunez etxetik irten gabe bronkioetako zerbaitekin. Nolanai ere, kalean nabil berriz.

Emen Irigoyen izan zenean, esan nion gutxi iruditzen zitzaidala Retanak Euskaltzaindiari eskeintzen zion %-ko 10, ori baita edozein autore ezezaguni pagatzen diotena. Ahal bada, nik uste, geiago atera bear zaio, eta alaz guztiz aski eta geiegi geldituko zaio beretzat.

Egan, azkenik, irtetekotan da, zuri eta Berriotxoari eskerrak. Nere erialdiak ere atzeratu du.

Goraintziak eta besarkada estu bat.

201

JUAN SAN MARTINi

Eibarrera
1968-III-20

Adiskide,

Barka, mesedez, orren ixillaldi luzea. Baiña betiko antzera, lanpeturik nenbillen: Bilbao'ra joan bearra, adiskide batzuek zetozkigula Euskal-erritik eta, oriek baiño lehen, Iratxeko dokumentuez lan luze xamarra prestatu nai nuela *Príncipe de Viana*-rako. Orain, lasaiago geldi naizenean, asi bearco dut zureei –ez dakit zenbati– erantzuten.

Lehenbizikoa, oker ez banabil, joan den illaren 20-koa izan da. Nik idazten nizuna, Irigoyeni gero esan nion bezala, ez zen Azkueren *Cancionero vasco*-ren gaiñean, *Morfología vasca*-ri buruz baizik. Azkeneko au argitaratzeko eskubiderik iñori eman ezkeru, geiago eskatu bearco litzaioke, nik uste, bear-bearrezko liburua baita nonnai eta edozeiñentzat.

Milla esker perretxiko-izenen listagatik.

Il onen 3-koa dator gero. Txillardegirekikoa garbitu nai nuke aurrenik. Ba diteke, seguru ez banabil ere, lan ori neri bidalia izatea eta nik, argitaratua edo beintzat bestetan argitaratzekoaren kopia zelakoa ez Irigoyeni ez besteri ez bidaltzea. Begiratu dut emengo paperen artean eta ez dago. Aste Santua ez dugu urruti eta orduan begiratuco dut etxean eta, an baldin badut, zuri naiz Irigoyen'i bereala bidaliko dizuet.

Batasun gaiaz mintzatu zitzaidan Villasante, eta ari erantzun nion Bilbaora baiño lehen. Gai ori erabiltzea premiazkoa dugu eta, nere ustez, ederki mugatu duzute. Orain, beste zerbait dugu egiteko batzarretan eta asi baiño lehen: oiñarriak ongi finkatu alde aurretik, gaia labain eta irriskorra den ezkeru. Onezazko nere iritzia Villasanteri bidali nion. Ortografiarekiko puntuak, aski aztertuak daude eta, Bayonako erabakien ondoren, Euskaltzaindia ere mintza diteke, nik uste, zenbait gauza erabakiz eta beste zenbait oraingoz, idazleen esku utziaz, naiz jo-mugak aurrez markatu.

Itz-kontuan ere ia artu dugun erabaki bakarrari jarraituaz zerbait baiño geiago egin diteke. Morfologia-gaiak, berriz, euskalki bakoitzaren barruan egin bearco dira batasunerako saioak. Sintaxis eta, bear bada, obe dugu obeto azterturik dautenerako utzi, erabateko zenbait puntu baizik ukitu gabe.

Destino-ren zenbaki orren aditzea ba dut, baiña ez dut ikusi. Nolanai ere, eza gutzen dut gutxi gora-behera Pompeu Fabra'k egin zuen lana: bere iztegia eta gramatika etxean ditut aspaldidanik. Guk ere orretara jo bear genduke: iztegia laster eta gramatika beranduxeago osatzera.

Eskerrik asko, gaiñera, bidaltzen didazun bibliografiagatik.

Ahal balitz, zurekin egon nai nuke Aste Santuan, Euskaltzaindiaren eragille zerau zeran ezkeror orain, naiz batzorde orretakoa ez izan. Gauzak nondik nora eramanean bear genituzkean, eta nola konpon gaitzkean jendea ahalik gutxien mintzeko, ikusi bear genduke. Gero, diozun bezala, uda-aldean edo, baiña batzarrea baiño lehenago, geure artean itz-aspertu bat egin, beintzat. Onena, gaiak banatzea litzake, baiña ba ote diteke orrelakorik? Beste aldeko euskalkien berri, Lafitte'k eta Lartzabal'ek eman bearko lukete. Eta gaiñerakoak?

Aldez aurretik, orretan buru-belarri sartzen baldin bada, "Oskillaso" izango dugu, bear bada, "oposiziñorik" bortitzena, ori bere-berea duen bidetik baitabil.

Eskerrik asko ere, Peña Basurtori bidali diozunaren kopiagatik. Gauza oriek, ba dakizu, jakin, bai, ba dakizkigu, baiña ez ditugu beti gogoan edukitzen.

Barka, berriz ere, eta aurki arte. Besarkada estu bat.

202

JUAN SAN MARTINi

Eibarrera
1968-IV-3

Agur, adiskide,

Itz bi besterik ez biar (4) gauean, edo biaramunean beintzat, Errenterian izango naizela adierazteko.

Besarkada (ezti) bat.

203

JUAN SAN MARTINi

Eibarrera
1968-IV-19

Agur, adiskide,

Hitz bi esan nahi nizkizute hiztegiari buruz.

Hor izan genduen batzarrean agertu nuenez, ez dut ezertan sartzeko gogorik nork argitara behar duen erabakitze kontuan. Nolanahi ere, gauza bat behintzat

gogo nuke, erabakizunak lehen-bait-lehen erabaki ditezela, batera nahiz bestera, zertan geran eta zertan naizen jakiteko.

Ni, neure aldetik, zerbaitetan hasia naiz eta gogorrigo hastekoa, asti gehixeago dudan bezain laster. Horrexegatik ez nuke nahi, inolaz ere, eztabaidak eta gora-beherak behar baino gehiago luza ditezten.

Mesedez, beraz, abisa zadazute bai Azkueren ordenuari buruzko argitasunik, bai argitaratzailearen baten eskeintza –ez galdera– jakitekorik baldin balitz.

Antologia delako hura egiteko leku gaitzean nago hemen, ez bait-dut pape-rik. Etxean hasi nintzan, Eguerri-aldean, baina ez nuen astirik izan; gero, Aste santuan, are gutxiago. Ea uda-aldean moldatzen naizen, norbaiten laguntzare-kin.

Eskerrik asko, eta barka. Bihotzez.

204

JUAN SAN MARTINI

Eibarrera
1968-V-25

Adiskide,

Artu nuen bere garaiean, erantzunarekin berandu banabil ere, zure il onen 8-koa, Baionako erabakiekin. Eskerrik asko. Franko pentsatu dut gai orrezaz, baiña ez dut oraindik astirik izan ezer garbian ipintzeko.

Euskaltzaindiaren biltzar-agiria ere jaso dut.

Ez dakit oraindik noiz izango dudan orrera itzultzeko era. Dakidan bezain laster abisatuko dizut. Orain, esamiñekin asiak gera.

Berri asko eta andiak izan ditugu azken egunotan. Pozgarriak, benetan, guretzako. Neroni ere, neure aldetik, pentsatzen asia naiz ez ote dudan or txoko mearren bat egun edo biar arkitzeko erarik izango.

Beste gauza batez ere zurekin mintzatu naiean nintzan, baiña kartaz ez da bide-rik onena izango. Andik eta emendik izan dut aditzea Euskaltzaindiak asmo berriak dituela, alegia, Donostian. Nik ez nuke, iñolaz ere, eragozpenik jarri nai, baina uste dut denok pentsatu bear dugula asmo berriak lehen dagoenaren kaltean izan ditezkean ala ez. Euskaltzaindia eta Mintegia ederki konpondu izan dira elkarrekin eta ala bear litzake aurrera ere. Eta an ez dago leku geiegirik eta, baten egitekoak geitzen asten badira, ba dirudi, ala ez baldin bada ere, bestea kanpora bota

bearrean dabillega. Nik ez nuke nai orrelakorik, eta orrexagatik zurikerietan asi gabe bidaltzen dizkizudan itz oek.

Eskerrik asko, berriz ere, eta besarkada estu bat nere aldetik ere.

205

JUAN SAN MARTINi

Eibarrera
1968-VII-1

Adiskide,

Aspaldian, zenbait istillurekin, ezertarako astirik gabe ibilli naiz. Orrera joatea ere luzatu egin bear izan dugu. Nolanai ere, aste onetan, ez dakit zein egunetan, agertuko gera.

“Igara”-ren lan ori gogoz argitaratuko genduke *Egan*-en. Ea, bada, or naizenean, orrezaz eta gaiñerakoez mintzatzan geran.

Onena, nik uste, auxe izango da. Nik zuri gauez telefonoz deitzea gauzak zertan diren jakin dezadan.

Aurki arte, bada, biotzez.

206

JUAN SAN MARTINi

Eibarrera
1968-VIII-2

Adiskide,

Artu dut zurea, eta orrekin batean zetorrena.

Nik, nere aldetik prestatu dut zerbait, ez osorik, baina balioko du, noski, gure billerarako. Ahaztu zaizkidanak erantsiko dizkiogu.

Biltzen geranak ez dakit seguru zein geran. Nolanai ere, ikusiko dugu.

Orain mintzatzeko asmoetan nintzan Uriarekin. Zerbait esango bazenio, ordea, obe, nik itz egin baino lehen.

Aurki arte, biotzez.

207

JUAN SAN MARTINi

Eibarrera
1968-VIII-22

Agur, adiskide,

Zure il onen 17-koa artu nuen, erantzuteko berandu xamar banabil ere. Baita ere artu nuen arekin batean bidali dizkidazun oarrak. Nik, neure aldetik, artu nituen, baina obe izango da beti zureak ere aurrean edukitzea, zerbait ahaztu bazitzaidan ere.

Datorren billeran osorik irakurtzea ez ote da gogorregi izango? Luzea delako diot eta, gaiñera, eztabaidak sor ditzakeana puntu askotan. Ori ez zait gaizki iruditzen, duda-mudako gauzak geiegi baitira, baina ez ahal gaitu orrek urrutiegi eramango?

Nolanai ere, beste kopia egiten asia naiz, ez lehengoa berbera, alegia an esan zirenak gogoan arturik aldatua baizik. Irakurtzen ez baldin bada ere, osorik esan nai dut, jendeari kopiak zabaltzeko bidea beintzat izango dugu.

Batzarrarekiko antolamenak ongi iruditzen zaizkit eta ez dut deus ikusten baztertuta gelditu denik. Ponenteez egiten didazun galderaz, berriz, ez dakit zer esan. Denak joera berekoak edo beintzat beretsukoak izatea ez da komeni, batetik, eta Zatarain jakitez ederki ornitua dugu euskal-gaietan, iñor baldin bada, bestetik. Alde txar au ikusten diot, ordea, praktikotasun gutxiegi ote duen edo. Egia esan, ez dakit auzi auetan zentzua zein aldetatik dabilen, baina, nolanai ere, guretzat orrenbeste ardura ez duten zenbait gauzari geiegi begiratzen dion kezka dut. Eta lur jota utziko ditu entzule guztiak, dudarik gabe, irauten badute.

Nolanai ere, nik oberik –eta lana egingo duenik– ez dut ikusten. Eta oberik agertzen ez zaigun bitartean orretan geldi bedi, nere partetik beintzat.

Torrealday mintzatu zitzaidan emen, Zarauzko billera ortaz, eta ondo iruditu zitzaidan. Irugarren bat bear genduela eta, ordea, zugana jotzea pentsatu genduen, ea zer deritzazun. Komeni litzake, batetik, beste joera batekoa izatea, baina ez oso bestekoa, asiera-asieratik, oinarrietatik beretatik, sesioan asten bagera lotsagarri utziko baitugu gure auzia. Nor iruditzen zaizu aukeratu bear litzakeala?

Nik emen –etxean eta Diputazioan– paperak azpikoz gora jiratu ditut, baina ez ditut iñon Ermuko billerakoak arkitzen. Seguru ahal zaude emen gelditu zirela? Edota, emen gelditu baldin baziren, ez ote zituen beste norbaitek eramango, ikusteko edo?

Artu berria dut emen dijoakizun karta au, Otxarkoagatik etorria. Erantzun diot ez naizela nor ezer agintzeko, baina uste dudala ez dela iñolazko eragozpenik izango: gaiak gogoz entzungo dituen jendearen bearrean gerala, ain zuzen. Eta irakaste-lanean dabillen jendea bear dugu, besterik baiño geiago.

Aurki arte, biotzez.

208

JUAN SAN MARTINi

Eibarrera
1968-IX-27

Adiskide,

Etzetik erantzun behar nizun eta ez nuen azkenean astirik izan. Honera etorri eta berdintsu, esaminak direla eta ez direla. Beranduegi bederen, hemen agertzen natzaizu.

Salamancan egon beharko dut azken arte. Datorren hilaren 2-an, goizetik, joango naiz etxera. Eguna han pasa, eta hurrengoan, 3-an, goizean noski, helduko naiz Arantzazura. Donostiatik norbaitek joan behar badu, ongi letorke, taxiren bat hartzeko premian izango bainaiz bestela. Egokieraren bat ikusten baduzu, idatz zadazu nahiz honera nahiz Errenteriara, mesedez.

Zurean, Villasanterenaz gainera, "Txertoa"-koen eskabidea egiten zenidan. Hemen arkitu dut izugarria ez den argazki bat, baina balioko du, besterik ezean, eta zerorrek bidaliko bazenie, eskertuko nizuke.

Aurki arte, bada, eta besarkada estu bat, nere aldetik ere.

P.S. D. Nemesio-rena irakurri nuen: norbait kontra agertu da azkenean. Lehengoan, Santamaria-rekin ari nintzala, biok pentsatu genduen on litzakeala Euskaltzaindiak diru-laguntzaren bat edo beste sor ahal baleza zenbait gazte batzar osoan han egon ditezten (Sarasola eta, alegia). Zerorrek ere horrelako zerbait pentsatuko zenduen zeure aldetik, noski. Gazteak falta bazaizkigu, oker ibiltzeko arriskuan gera.

209

JUAN SAN MARTINi

Eibarrera
1968-X-27

Adiskide,

Barka zadazu, mesedez, horrenbeste luzatu badut zure hil honen 8-koari erantzuna. Kurtsoaren hasierako istiluekin eta makal xamar ibili naizelako zenbait egunez, ez dut ezertarako betarik izan.

Hartu nituen, ez dago esan beharrik, bidali zenizkidanak. Adi-adi egon naiz, hortik hartzen nituen berriei begira, erabaki horiek zer harrera izan duten edo

ikusteko. Jendea ixil aski dagoela iruditu zait. Ez zait batere ardura Basarrik edo besteren batek behin edo bestetan esan dituen gauzengatik, ez bait dute erantzun luzerik merezi duen gauzarik esan. Gehiago kezkatzen nau aipatu dizudan ixiltasun edo hoztasun horrek.

Lanari ekin beharko diogu, banan-banan, zuk diozun bezala. Hiztegi horrekikoak edo gainerako behar direnak neronek begiratuko ditut, nahi zendukean bezala. Berrondo ere mintzatu zait horrezaz. Luzegi ez baldin balitz, nahiago nuke Egue-rietan edo zuekin gauzak ikuskatu ondoren lanari erabat ekitea.

Zatarainena ere izan dut, “Euskaltzaindiak izenpetutako artikulu batean” onhar-tu, johan eta besteren bat agertu direlako. Berari ere entzungo zenion behar bada, baina hauxe dio: “Euskaltzaindiak ere ongi ezin erabili dituan arauak, nor arraiok erabili bear ditu?” Ni, onhartu-rekin, dudan gelditu nintzan, hitz elkartua delako, baina bestea joan idatzi izan dute, oker ez banabil, nahiz doha, etc., esan.

Nik ez dut batere gogo berezirik antologia hori argitara dedin. Halaz ere, zer-baitetarako balio lukeala uste bazendute, ez nuke ukorik egingo. Gaiak hor hauta-tu beharko nituzke, Beobedirekin eta egon ondoren, neurriak eta gainerakoak jakiteko. Beste norbaiten edo norbaitzuen iritzia ere ezagutzea komeni litzake noski. Argitaratzekotan, ordea, onik ekarriko baldin badigu, hobe litzake, diozun gisara, ortografia berrian agertzea. Hori ez da lan zailegia izango.

Hemen, besteak beste, txit sutsu hasi dira horko idazleak euskal lanetan. Gehie-nentzat, euskaraz ikastea da lanik premiazoena, askok edo frankok gutxi edo ezer ez dakitelako. Ba dira, haatik, dakitenak ere eta horiekin ikastaldi osoa egite-ko asmoetan nabil, garai eta eskualde guztietako testuak ikus eta azter ditzagun urtearen buruan.

Ez dizut oraingoz gehiagokorik esaten. Hitz bi ipiniko bazenizkit esanaz gauzak zertan diran, zer asmo dituzuten eta zeri ekin behar genioken aurrenik zure ustez, bizi-eroketako nizuke.

Berri-zai naukazu, beraz. Besarkada estu bat.

210

JUAN SAN MARTINI

1968-XI-22

Adiskide,

Axularrek bezala esan beharko nizuke, berandu bederen: aldiz poztu egin naiz zurea irakurtzean eta aldiz arras tristatu. Ba dakit gure gauzak, “Basarri”renak

gora-behera, lehengoan iraungo dutela, eta gutxi axola zait alde nahiz kontra esan dezakeanak.

Besteak askozaz ere larriagoak iruditzen zaizkit. Kontuan eduki behar duzu, nolana ere, nolako saioak eta indarrak ari diren don Manuelen bizkar pilatzen. Bere kideenak dira, gainera, eta horrexegatik beretzat gogorragoak. Lasaiago hartu behar lituzke, noski, baina ez da erraz horrelakorik gizonak berak duen adina eta izan duen bizitza duenean.

Nik pena bizia dut, eta ez naiz zuriketan ari (ezagutzen nauzu, noski, horrenbestean) zuk sekretariotza uzten duzulako, zuk jarri bait duzu Euskaltzaindia aspaldi egon behar zuen bidean. Lanari dagokionez, ordea, eta batasunerako asmoei buruz, urak bere bidean doaz, gero eta abiadura andiagoan. Lizundia Arantzazun ezagutu nuen eta benetan gustatu zitzaidan alde guztietarik. Horren eskuetan, eta gauzak zuk alde zurretik zuzentzen dituzularik gainera, hauziak eta arazoak ezin hobeki ibiltzekoak dira. Beobiderek ere egon-berria naiz, Azkueren hiztegi mintzatzera etorri bait zitzaidan, baina ez zidan esan kargu horretarako hautatu zutenik. Ederki deritzat, dudarik gabe.

Hiztegi horrekikoa, Euskaltzaindiak orain agertu behar duenarekikoa, egunkari bidez, eta hemengo egunkari bidez hain zuzen, jakin dut. Ni ari naiz horretan, baina ez nuke deus osorik edo oso-antzekorik egin nahi zuekin Eguerri-aldean egon baino lehen, ez bait dut oraindik Euskaltzaindiaren agiria zehatz ezagutzen. Ba dira, gainera zenbait gai, dudakoak, besterekin aztertu nahi nituzkeanak. Gero, nik egiten dudana bestek ikustea nahi nuke, "Txilardegi"-k, esate baterako, azken orraztua egin baino lehen. Horretan hasten bagera, gainera, bi milatik hurbilago ibiliko da, gainera, mila hitzetik baino.

Emazkiozu, mesedez, eskerrak Irigaray-ri bidali dizkidan hitzengatik. Baina, berak bidaltzen dizkidan hitzak kezkatu sartu naute, bai bait dirudi erdal-euskal hiztegi batekin ari gerala berriz ere eta nik gogoan daukadana euskal-hitz zerrenda besterik ez da.

Diozun bezala, antologia hori egiteko lehen argitara direnez balia gaitzke, zuzenketak han bertan eginaz. Zure laguntza nahi nuke batez ere ez dakidalako zer hauta. Denak edo gehienak txarrak iruditzen zaizkit eta, txarren artean onentxoena aukeratzeko, bestek begi hobea izango du neronek baino. Mekanografiatzeko beharrik ez da izango.

Datorren hilaren 4-ean omen da, esan didanez Alfontso, Iruineko batzarrea. Nik joaterik ez dut izango, ahituak bait ditut aurtengo jai-egunak. Orain idatzi didanez, ordea, Erramon Piñeiro joango da Galiziatik, eta, besteak beste, biziro poztuko nintzake harrera ona egingo bazenite: adiskide minak gera, elkarrekin luzaroan egonak, eta gizon argia da, benetan.

Zenbait lan bildu ditugu *Egan*-erako, Uriari eskerrak, baina gehiagoren faltan arkitzen naiz oraindik. Ea zerbait laguntzen didazun.

Aurki arte, bihotzez.

211

JUAN SAN MARTINI

1968-XII-16

San Martin adiskidea,

Zenbait egun egin behar izan ditut Iruinean, honera baino lehen, eta hortik etorri da erantzun honen luzamendua. Orain labur-beharrez laburregi idatziko dizut.

Eskerrik asko, aurrenik, *Egan*-erako bidali didazunagatik. Beste horrelako zerbait bazendu, orain litzake garai egokia. Aurreratuxea dugu aurtengoa, zuei eskerrik, eskas xamarra izango bada ere.

Nik ere aurten, Nafarroan, batasun-gaia ukitu dut. Zazpi t'erdietan hasi eta bederatzi t'erdietan bukatu genduen. Entzuleak, nik uste, gustora aritu ziren eta, gazteak zirelarik, ez kontra.

Ikusten dut nolako istiluak izan dituzun Euskaltzaindian, baina egin duzun lana ere, nahiz zuk nahi adinakoa ez izan, gogorra izan da. Pentsatzen nuen, inoiz aipatu ez badizut ere, ez zenduela gehiegizko laguntzarik izango dakigunaren aldetik, ez baita besterekin lanean jarduteko gizona, bere gogara eta moldera baizik. Hobe, beraz, guztiontzat gauzak hola zuzendu zaizkigunean. Diputaziokoaz nahi duzunean mintzatuko gera, hemen izango bainaiz Eguerriak arte.

Egia da Beobide Salamancan izan zitzaidala, hiztegi kontuarekin. Nik, jakina, ez nuen berarekin inolazko traturik egin, ezin egin baitezaket ere. Ez zidan, nik uste, "Egosa"-ren izenik aipatu, baina antzeman nion hortik zebilela. Gauza bat bakar-bakarrik agindu nion: zer nolako laguntza beharko nukean eta abar idatziko niola joan den hilean. Baina hitza jan egin dut, han ibili ditugun istiluak direla-ta. Bihar, berarekin ez baldin banago, zerbait idatzirik utziko diot noan leku batean. Nik ez dut ezer egingo horrezaz (ezta esku-artean darabilgun hitz-listaz ere) zurekin astiro mintzatu artean.

Arestiren lan luze bat ere hartua dut eta, zenbait gauzatan (frankotan), arrazoi osoa duela iduritzen zait.

Antologiarekikoa, ongi deritzat. Zine-kontuetarik ere bat edo beste sartuko nuke nik. Baina horrezaz hemen, Donostia-n esan nahi dut, erosoago mintza gaitzke, *Egan*-en zenbakiak aurrean dauzkagula.

Piñeiro-k idatzi didanez, gustora egon zen zuen (gure) artean eta laster elkar ikusiko dugulakoan gaude.

Mila esker bidali zenidan (eta Salamancan bertan jaso nuen) liburuagatik, nereztzat balio handikoa baita, hau ta hori ta bestea jakin eta arakatzeko. Ba nekien agertua zela, baina orain arte ez nuen ikusi Leteren liburua, zure itzaurrearekin. Biak gustatu zaizkit bizi.

Bihar ikusiko dut Donostian ea han ote dagoen diozun *Eibartar zelebreaken* zati hori, baina ez dut uste azken begiratu egin nuenean han arkitu nuenik. Ez baldin badago, kopia eskatuko dizut, esan bezala.

Aurki arte, bihotzez.

212

JUAN SAN MARTINi

1969-VI-26

Adiskide,

Zure bi dauzkat, aspaldi-xamarrekoak biak. Batean joan den ilaren 4-koan, *Kezka*-n agertu zenduen artikulua bidaltzen zenidan. Eskerrik asko, honengatik eta guztiagatik.

Hiztegi-kontuan, badakizu nik ez dudala interes berezirik. Halaz ere, uste dut zerbait egin behar litzakeala. Orain badakit Azkueren hilburukoa zertan gelditu den, hutsetan. Nik nahiago izango nukean edizio berria Azkueren izenean agertzea, baina, diru-aldetik komeni baldin bada, bere izena agertzen delarik noski, molda gaitzke neurea nik nahi nukean baino nabarmenago agertuaz, Azkueri diogun zorra aitortzen delarik, noski.

Bion artean, gauza bat ikusten dut orain arte. Kontu horretan seriozki Beobide-renak dabilzala: benetako gogoak dutela lana aurrera dedin eta lehen-bait-lehen argitara eta gertu daudela horretarako behar diren gastuetan sartzeko. Nik ez dut berekin inolazko lokarririk, eta ez da nik gogoko izatea edo ez izatea. Baina, esan dizudan bezala, horiek iruditzen zaizkit zinetan dabilzanak.

Ez dakit ze eskeintza hartuko zenituzten orain arte. Nolanahi ere, eta gauzak beti batean egon ez ditezen, nik uste dut oraingo batzarrean edo erabakiren bat hartu behar litzakeala. Eskeintzak zein diren ikusi, galderak –benetako gogoak eraginak ez badirudite, behintzat– baztertu, eta esku-artearen dugunaren artean hautatu. Esan nizun bezala, ehuneko 15-etik gora ateratzen saiatuko nintzake ni.

Neri dagokidanaz, gauza zuen eskuetan, eta zurean batez ere, uzten dut. Ez dut hauzi horretan gehiegi sartu nahi. Lehen esan nuen, Euskaltzaindiak besterekin egin behar zuen tratua zela aurrenekoa, eta nerekin egingo zuena, ondorengo. Tratua eskribau aurrean egitea hobea zela esan nuen, eta hala uste dut, baina ez neure eskubideak indartzeko, zalantzarik geldi ez dedin baizik: hobe da, istilurik sor ez dedin, paperean argi agertzea nori zer zor zaion. Eta, zuk diozun bezala, nahiago nuke kargudunekin tratatu Euskaltzaindi osoarekin baino. Horrekin tratatuko duenik ez bait da oraindik jai.

Azken-bolara honetan istilu gehiegi agertu zait eta ez dut ezertarako astirik izan. Horregatik izan da erantzun honen luzamendua, eta gainerakoena. Azkenik itzuli dizkiot Santamariari falta ziren horriak, eta hitzaurrea, hitz-zerrenda horretarako. Eta uste dut hemendik aurrera lasaixeago ibiliko naizela.

Ea, bada, oraingo batzarre honetan edo, zerbait erabakitzen duzuten. Erabakitzen ez bada ere, hauta zazute nork erabaki, baina bilduko den eta erabakiko duen jendea. Bestela, alferrik ibiliko gera, azken-juizioko eguneraino.

Lizundia-gandik dei bat hartu nuen, hitzaldi batzuek uda-aldea egiteko. Berrondo-ren bitartez erantzuten diot, ez bait dakit bestela garaiz helduko litzaiokean nerea eskuetara, baina ezezkoan edo erdi-ezezkoan behintzat erantzuten diot. Ez ongi baino hobeki iruditzen ez zaidalako egin nahi dutena, baina ez naiz lehen bezain gaztea eta beldur naiz horrelako jira batean sartzen banaiz, ez dudala besterik egingo udan.

Eskerrik asko, berriz ere, eta agindu. Bihotzez.

P.S. Aita Villasanterena oraintxe hartu dut. Hor azaltzen dit badela beste istilu bat ere, *Euskera*-rena alegia. Etzi edo mintzatuko naiz Alpontxorekin, ea pake-bidean gauzak jartzen ditudan. Ez dakit ordea nondik aterako den tiroa.

213

JUAN SAN MARTINI

1969-XI-24

Agur, adiskide,

Berandu ibili naiz, hemengo istiluak direla medio. Ez dut esan nahi ikasleek eta sortzen dituzten istiluak, ez bait dute oraindik deus sortu, Sorbona honetan behintzat, baizik eta hemengo egoerak, alde frankotarik, bizkarrera dizkidanak. Kezka gehiegi izan dut orain arte beste ezertan pentsatseko astirik eta gogorik izateko.

Orain, zertxobait bareturik, zuri bidaltzen dizkizut lerro hauek. Euskaltzaindiaren jokabidea, zuk pentsatu duzunez, ongi iruditzen zait. Beste zerbait ere behar gendukeala uste dut ordea.

Gu bakarrik, geure interes zekenak eraginik, euskal-kulturaren alde beste helbururik gabe Retana jauna egiten ari den lan ederraren kontra ager ez gaitezen, komeni litzakeala deritzat kanpaña ahalik zabalena hastea.

Nik idatzi diot, eta hemen duzu kopia, eta uste dut bestek ere horrelako zerbait egin behar lutekeala. Bestela, gure lanak hor agertuko dizkigu GEV-n guziok lotsagarri utzirik.

Hori gure artean gelditzen baldin bada, ez dugu deus handirik aurreratuko. Periodikoetara jo behar genduke. Hona zenbait idea. Bilbaon Banus adiskidea dut eta, inork deus argitaratzekotan, berak egingo luke, orain ere *Hierro*-n bada. Nahiz karta ez argitara, Aramburuk Donostian zerbait aipa dezake. Eta behar bada inon baino hobeki Iruinean, *Diario de Navarra*-n esaterako, bai bait dakit ez dutela han batere gogoko Retana.

Ea horrelako zerbait egin ditekean. Urrengo batean mintzatuko natzaizu astiroa-go horko eta hemengo gauzez.

Bihotzez.

P.S. Goraintziak eta eskerrak Beobideri, eta egunen batean, ahal dezakedanean, idatziko diodala.

Orobat Berrondori, bai bait dut harentzat ere erantzuna edo erantzun-beharra.

214

JOXE MARI SATRUSTEGIri

Luzaidera
1969-XII-20

Eguberri onak! Eta esker mila zure opa guziengatik. Zure artikulo polita *Egan*-erako dago. Berdin zorionak (...) dako. Nahi bazinuke (...) ene *Príncipe de Vianari* agertu artikulo “Notas sobre la antigua lengua (...)” bidaliko, bainan gaurgoiti irakurria izanen duzu.

Berriz zorionak eta beste bat arte.

215

LUIS VILLASANTEri

Arantzazura
Parisen, 1970-II-2

Adiskide,

Eskerrik asko zureagatik. Berrionez beterik ez badator ere, ez da noski zure errua. Horrelako zerbait entzuteko beldurrez nenbilen, gainera azken-egunetan.

Ez didazu erabat iritzirik eskatzen, baina bidaltzera noakizu, batzarren bat edo egiten baldin baduzute ere, ni kanpoan naizelarik. Hor, Aste Santuan agertuko naiz urrengo astean ere bertan gelditzeko.

Pozgarri zait benetan Euskaltzaindian gertatu dena, batez ere Don Manueleki-koa. Gure gauzak, eta ez dira erabiltzeko errazak izaten, inork eraman zitzakeen baino hobeki eraman dira, guztiok dakigu bere gogo zuzenaren berri eta horrek aski behar luke izan, besteak beste (eta besteak ez dira gutxi), bere iritzia, gureak ez badira ere, errespetu eta begiramen osoz hartzeko.

Ahalik laburren adieraziko dizut zer pentsatzen dudan gai hauetaz:

1. Arantzazuko erabakiak, dauden daudenean, aski lasaiak dira, gerla bizirik sor ez dedin gure artean. Hartuak dira, gainera, eta nik behintzat gogoko ez banitu ere, bi bider pentsatuko nuke gutxienez bertan behera utzi edo, are gehiago, ankaz gora bota baino lehen.
2. Hauzi hortan neure burua ez dut sartzen. Nahiago nuke, askozaz ere nahia-go, beste norbait ibili izan balitz eragile. Neroni ere artean nintzan, ordea, eta horrek ez du erremediorik: ez ditut horrenbestez txartzat emango.
3. Damurik edo zorigaiztoz, Arantzazuko lanen eremua eta mugak ertsiegi hartu ditu zenbaitek. Han ez zen *h* horren gora-beheraz mintzatu, Euskera-ren batasunerako beharrezko ziruditen zenbait aitzin-urratsez baizik, horien artean *h* ere zegoela.
4. Euskera idatziaren batasuna ez da zenbait zororen apeta. Gure hizkuntzak, biziko baldin bada, beharrezkoa, premiazkoa du batasun hori. Ez da aski den adinbat, zaharrek esaten zutenez, baina aski ez izanik ere, premiazkoa da.
5. Ez da ere egia, ene ustez, orain batasuna sortu denik batasunaren bila genbiltzalarik. Bitasuna ez ezik, aniztasuna ere sortua da gure artean, eta aspaldi sortua gainera. Ez datza hauzi osoa *h* horren kontuan: beste mila ditugu, nork bere erara erabakitzen dituenak.
6. Ni, erabat, Arantzazuko erabakien alde nago, hoberik sortzen ez den bitartean. Eta nolana ere, geldi dedila hau argi, *ez dut erdi-biderik nahi inondik ere*. Hau ez da tratua, zuk gehixeago eskeini eta nik gehixeago eskatu, egitekoa. Lege bat behar dugu, geure buruen gaineratik dagoen legea: zerbait erabiltzekotan, eredia behar dugu, geure buruen gaineratik dagoen legea: zerbait erabiltzekotan, eredia behar dugu, haren ondotik ibiltzeko. Eta honako hau ez bazaigu ere egokia iruditzen, beste eredu bat har, baina ez inondik ere saltsan hasi batto hau hartuaz, beste batto hori baztertuz, urrengoa batak beste-ari amore eman beharrez kanpoan ala barrenen utziaz.

Horrelako sasi-konponketarako gogoia maiz izan da gure artean eta guztiok dakigu (nik, behintzat, badakit) nolako ondorioak izan dituen gehienbat.

7. Penagarriena, neure ustez, hauxe duzu: ez gerala gauza, agi danez, hauzi hau zentzuz eta buru hotzez erabiltzeko, batak bestea berera erakartzeko nahiago izan duela indar-bidez jokatu arrazoi-bidez baino. Badirudi, izan ere, nor geure buruaren alde ari gerala guztian den hizkuntzaren alde baino areago.

Batzuei eta besteei bake-deia egingo nieke, bihotzez, sesioan ari bagera ez bait dugu deus aurreratuko. Gogora gaitzen zerbaiten alde ari garela, eta lagundu nahi geniokeen hizkuntza hari behar gorrian dagoela, besteak beste batasun-behar gorrian.

Batasunaren aldekoak, nahi baduzu, presakaegi dabilta eta behin-batean nahi lukete batasuna eginik utzi, aski jendek nola hartuko lukeen gehiegi pentsatu gabe. Alde ez daudenek, ordea, badirudi ahazturik daukatela lehen-lehenik gogoan eduki behar luketena: euskerak batasuna nora-ezekoa duela eta ez dela hori bizpahiru txori-bururen kasketa.

Hau erantziko dut soil-soilik. Arantzazun, zuzen ala oker, eredu baten bila ibili ginan. Arrazoizkoa deritzat batek baino gehiagok eredu hori ez onhartzeari, euskaldunik gehienek ere bai, nahi bada. Lotsagarria, ordea, hauxe da: *onhartu ez dutenen artean, ez dut ezagutzen bat ere eredu harren lekurako beste zerbait, euskera batuaren beste irudiren bat, eskaini duenik*. Norbaitek egin badu, bar-kakizun izan bedi neure ezjakina.

Gai hau bukatzeko, beraz, hona bi mugarri, ene ustez sendo landaturik eta fin-katurik daudenak arrazoi hutsaren lurrian: 1. Batasuna behar dugu, ahalik lasterren, eta ez du inork, ezta Euskaltzaindiak ere, premia hori ukatuko (eta inork ukatuko balu, ez luke zentzua ukatuko); 2. Proposatu ziren lehen pausoak txarretsi behar dituela uste duenak, eskubide osoa du, baina dakielarik haatik zorretan gelditzen dela; oinharri oker haien orde, zuzenagoak jarri behar dizkigula aurrean.

Hiztegi lana ez dut utzi baina, azken-aldian zuekin bildu nintzanetik, gogoaz ez zait gehiegi sutu. Anitz gauza ikusi izan ditut, baita gure artean ere, baina ez nuen sekula uste izan horrelako hauzi batean ikusi nituen bezalako jokabideak ikusi behar nituenik.

Esate baterako, misteriozko izkutua bezala kontatzen dizut karta egin niola Retanari, eta ez amultsuegia. Horren kopia neronek bidali nuen Euskaltzaindira, ager eta are argitara zedin, baina, dirudienez, ez da komeni horren berri jakitea, kalte egingo lukealako noski zitalkeriaz mintzatu natzaiola Euskal-herrian gizon presturik baldin bada hain prestu den gizonari. Neure burua gehiegitzat ez daukaad-an arren, nahiago dut ez horrelako berdinketetan sartu.

Eskutitz honen ale bat Euskaltzaindira bidaltzen dut, Berrondoren bitartez. Ongi baderitzazu, irakur dezazun egin dizut.

Mila esker, berriz ere, eta goraintziak etxekoen partez: emaztea eta semea daude hemen, alaba Eguerriak ezkerre Salamanca bait dugu berriz. Aurki arte, bihotzez, eta bakea sor dedila, baina ez ilherrietako bakea, gure artean.